

**A pénzügyi ismeretek oktatás az alap- és
középszintű képzésben**

**Budapest
2008**

TARTALOMJEGYZÉK:

Bevezető	4
A hazai lakossági befektetésekről a tőke piacon keresztül	6
Miért van szükség az alapszintű gazdasági oktatásra?	11
Az állam szerepvállalása	16
Civil szervezetek szerepvállalása itthon és külföldön	18
A pénzügyi ismeretek oktatásában kiemelkedő szervezetek	20
A Magyar Nemzeti Bank	20
Az Öngondoskodás Alapítvány	22
A Nemzetközi 4H program	23
A Young Enterprise	24
Young Enterprise működése	25
Junior Achievement	27
A gazdasági oktatás életciklusokra gyakorolt hatása	31
Általános iskola	34
Középiskola	37
Felsőfokú oktatás	40
Első dolgozó évek	44
Aktív felnőtt kor	46
Nyugdíjas évek	48
Záró gondolatok	49
Felhasznált irodalom	50
Ábrák jegyzéke	52
Interjúk	56

Bevezető

A gazdasági ismeretek oktatása úgy gondolom, napjainkban igen fontos kérdés, ami nagyban érinti a magyar társadalmat, a magyar pénzügyi szektort. A most tanköteles diákok gazdasági ismereteinek szélesítése és mélyítése nemcsak az egyének életében döntő, hanem a családi és társadalmi életre is komoly hatással van. A középiskolából kikerülve vagy a munkaerőpiac, vagy a felsőoktatás szembesül ezeknek a diákoknak a pénzügyi tudásával.

Ha gyermekkorban elkezdődik ennek az oktatása, akkor ez lassan, de megváltoztathatja a társadalomnak a tőzsdéhez és a gazdasági, üzleti élethez való hozzáállását, viszonyát.

A dolgozat megírásakor arra törekedtem, hogy ezeket a törekvéseket bemutassam. Pedagógiai szempontok mélyebb ismertetése nem volt a célom. Egy sajátos megközelítésben, a tőkepiacon keresztül szeretném szemléltetni dolgozatom tárgyának fontosságát, azt szeretném bemutatni, hogy miért is van erre szükség és ezért kik, és mennyit munkálkodnak. Ahol pedig bevezették, ott mennyire volt hasznos, mik a tapasztalatok.

Országoként különböző elméletek és gyakorlatok vannak a gazdasági ismeretek oktatása terén. Magyarországon a pénzügyintézetek kezdeményezésére több szervezet is létrejött e témában. Számos civilszervezet is foglalkozik a gazdasági ismeretek oktatásával mind az általános, mind a középiskolákban. Viszont hiányzik az egységesített, minden iskolára kiterjedő tananyag, hiszen a Nemzeti Alaptanterv a kompetencia oktatás részeként szerepelteti ezeket az ismereteket.

A dolgozatban szemléltetni szeretném, milyen előnyökkel és hátrányokkal járna a gazdasági ismeretek oktatása. Példaként először a tőkepiacon keresztül ábrázolnám a lakosság megtakarításainak és vagyonának szerkezetét. Majd azt szeretném bemutatni, miért is van szükség a gazdasági ismeretek oktatására. A hazai szervezetek munkáján keresztül bemutatom a jelenlegi helyzetet a gazdasági oktatás terén, végezetül egy

életciklus modellben részletezem, milyen lenne, ha minden általános és középiskolás tanulna a gazdasági ismereteket.

A hazai lakossági befektetésekről a tőke piacon keresztül

A Budapesti Értéktőzsde (BÉT, angolul BSE) az egyetlen hazai tőzsde, ahol kereskedhetünk részvényekkel. Az első magyarországi tőzsde a Ferenc József által kezdeményezett Értéktőzsde, amely 1864-ben jött létre. Később áru kereskedelemmel is foglalkozott. A tőzsde szervesen bekapcsolódott a nemzetközi piacok vérkeringésébe, árfolyamait Európában mindenhol közölték. A gazdasági világválság a magyar részvénypiacot is érzékenyen érintette, olyannyira, hogy 1931-től 1932-ig zárva is tartott. A tőzsdét végül 1948-ban zárták be politikai okokból. Vagyonát pedig állami tulajdonba vették.

Egészen 1987-ig fel sem merül a tőzsde újbóli megalapítása. Ebben az évben 22 bank megegyezett, hogy szabályozott formában fogja elősegíteni az értékpapír kereskedelmet.

A 39 éves kimaradás meghatározó volt mind a forgalom, mind a társadalmi elfogadottság szempontjából. Ezért is érdemes összehasonlítani a három tőzsde 2000 és 2005 közötti forgalmát. A Magyar Értéktőzsde¹, a Német Értéktőzsde² és a Dán Értéktőzsde³ adatait foglalom össze az 1. ábrában. Természetesen ezeknek az országoknak a területe és lakossága sem egyforma. A teljesség igénye nélkül szeretném szemléltetni ezeket az adatokat.

Dánia területe és lakossága is kevesebb, mint a fele Magyarországnak, mégis a Dániai Értéktőzsde forgalma arányaiban jóval meghaladja a Budapesti Értéktőzsde forgalmát. Németország esetében ugyanezt láthatjuk. Itt természetesen vannak egyéb tényezők: jogi, politikai és gazdasági összetevők, melyek ezt alapvetően befolyásolják, de ennek taglalása nem témája a dolgozatnak.

¹ www.bet.hu

² http://deutsche-boerse.com/dbag/dispatch/de/kir/gdb_navigation/home

³ <http://www.omxnordicexchange.com/>

1. ábra a Magyar, Német és Dán Tőzsdék forgalmát mutatja be az országuk területének és lakosságának szemléltetése mellett.⁴

1. ábra Az adatok millió USD-ben értendők.

	Magyarország	Németország	Dánia
Az ország területe:	93 036 km ²	357,021 km ²	43,094 km ²
Az ország lakossága:	10 198 315 Fő	82 468 000 Fő	5,397,640 Fő

Tőzsde forgalma:

2000	16,5	679,9	9,6
2001	15,4	1 037,10	7,9
2002	7,4	878,8	9,6
2003	8,9	1 124,00	8,6
2004	5,9	951	10,8
2005	3,8	860	14,6

Én csupán arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy a Budapesti Értéktőzsde alig támaszkodhat a lakossági befektetésekre. Ami a 2. ábrából ki is derül, hiszen amíg a Dán lakosság közel 20 %-a fektet részvényekbe, Németországban ez a szám 14 %, addig ez Magyarországon csupán 4 %.

Pedig a statisztikák azt mutatják, hogy hosszútávon a részvény a legnagyobb hozamú befektetés. Ha a lakosság is kihasználná a tőkepiacban rejlő lehetőségeket, az

Táblázat: Készítette: Gera Andrea az alábbi adatok felhasználásával:

⁴http://www.nyse.com/attachment/2000_2006_AnnualTrading.xls található tőzsdei forgalom adatok alapján.

Népességi és területi adatok:

<http://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/en/content-home/facts-and-figures/population.html>

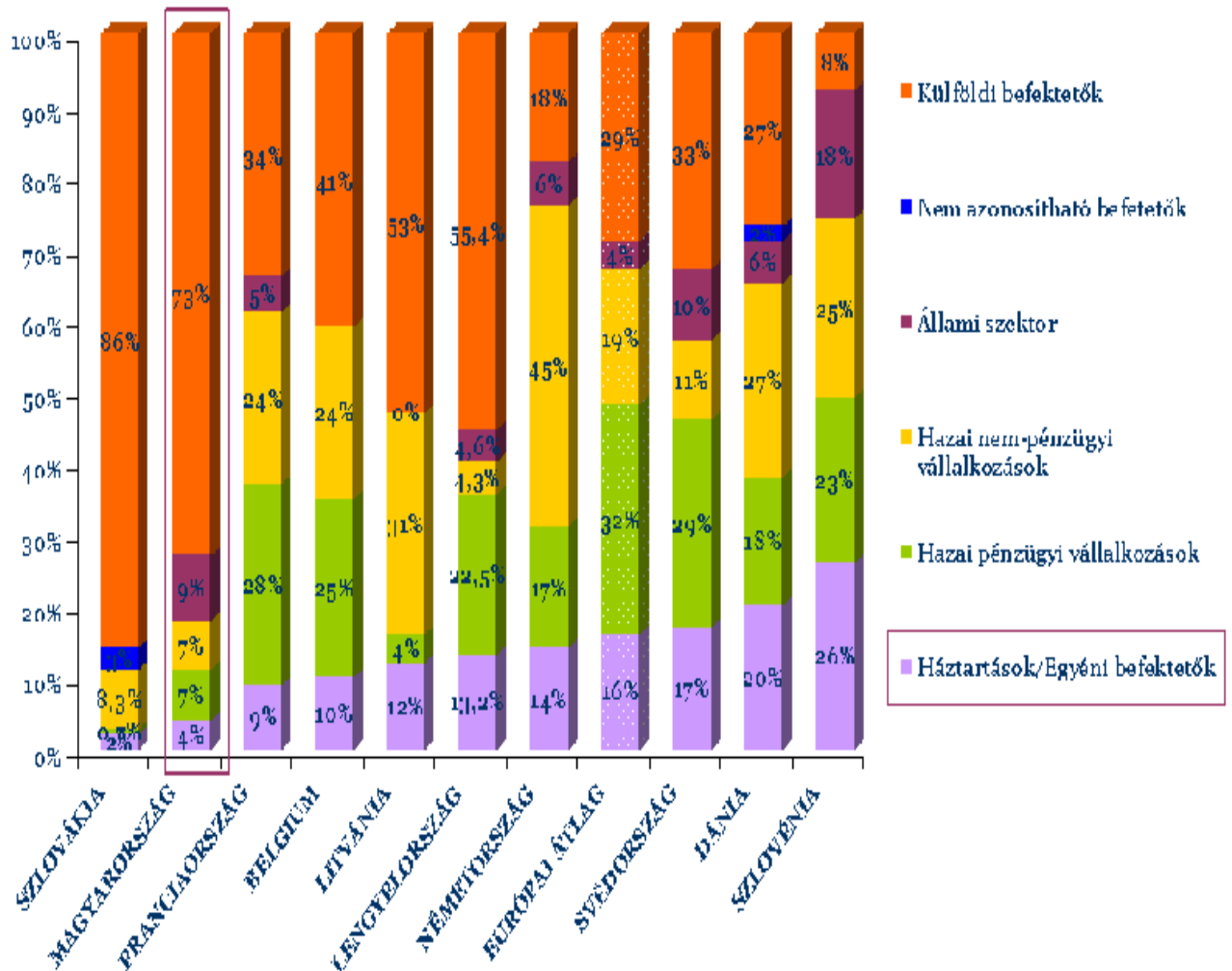
<http://www.ambudapest.um.dk/hu/menu/InfoDenmark/F%C3%B6ldrajz+%C3%A9s+Lakoss%C3%A1g/>

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Magyarorsz%C3%A1g>

jelentősen növelné a Budapesti Értéktőzsdének a forgalmát. Növekedne a likviditása, a megítélése, ami elindíthatna egy folyamatot és akkor már a hazai lakosság is élvezhetné a tőkepiacban rejlő lehetőségeket.

2. ábra

Tőzsdei részvények tulajdonosi szerkezetének megoszlása európai országokban.⁵

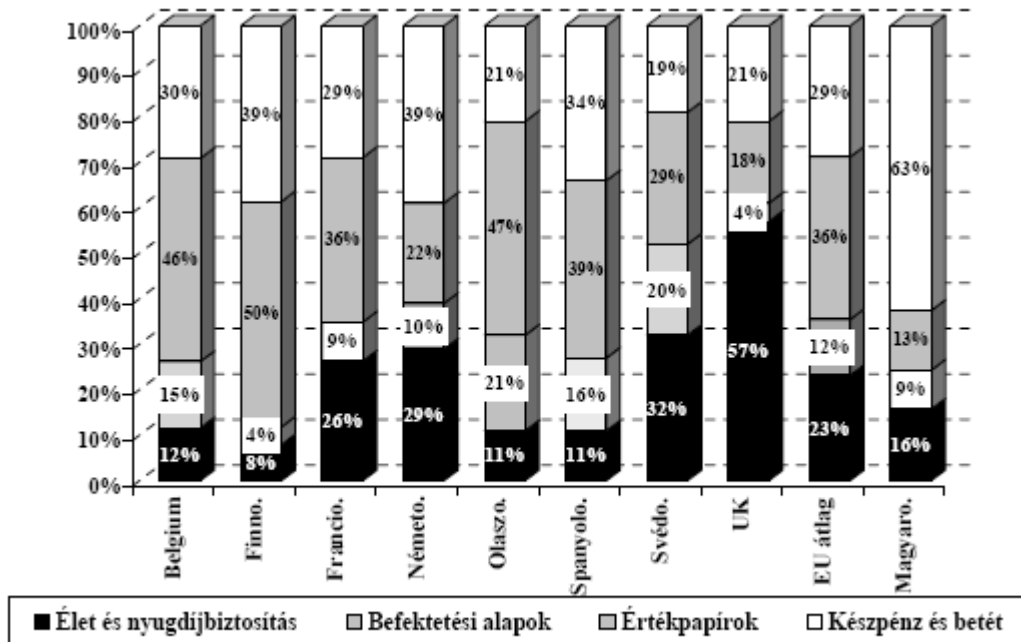
Remélhetőleg az alapszintű gazdasági oktatás országos bevezetésével megélnékül a hazai tőzsde forgalma. Az emberek megértik, hogy ez is egy befektetési lehetőség és így képesek tőzsdén jegyzett vállalatokba befektetni pénzüket és tényleges munkavégzés nélkül részesülni az eredményeiből. Ami szélsőséges példáktól eltekintve hosszútávon jelentősen kifizetődő. Így azok, akik csak megtakarításukat szeretnék gyarapítani és

⁵ Budapesti Értéktőzsde, Pál Árpád tanulmánya 2007. november 20.

azok is, akik passzív jövedelmet keresnek, jól jövedelmező megoldást találhatnak a részvénykereskedelemben. De ehhez elengedhetetlen némi pénzügyi ismeret és, hogy mindenki tisztában legyen ezekkel az ismeretekkel, még az általános tankötelesség időszakában kellene elkezdni oktatni.

A lakosság pénzügyi vagyonának megoszlása az Európai Unión belül és Magyarországon⁶

3. ábra

Ebből a 2003-as tanulmányból kitűnik, hogy az európai országok között Magyarországon nagyon magas volt a betét- és készpénz állomány, ami nem kedvez sem a lakosság, sem a nemzetgazdaság számára. A mellékletek között található a csak Magyarországot figyelembe vevő táblázat, ami a 2006-2007-es háztartások pénzügyi vagyonát és vagyonának változását mutatja be.

Az ábrából kitűnik, hogy Magyarországon a lakosság többségének alig volt élet- és nyugdíjbiztosítása, bár az elmúlt években a gazdasági és politikai élet szereplői megpróbálták változtatni ezen és felhívni a lakosság figyelmét az öngondoskodásra.

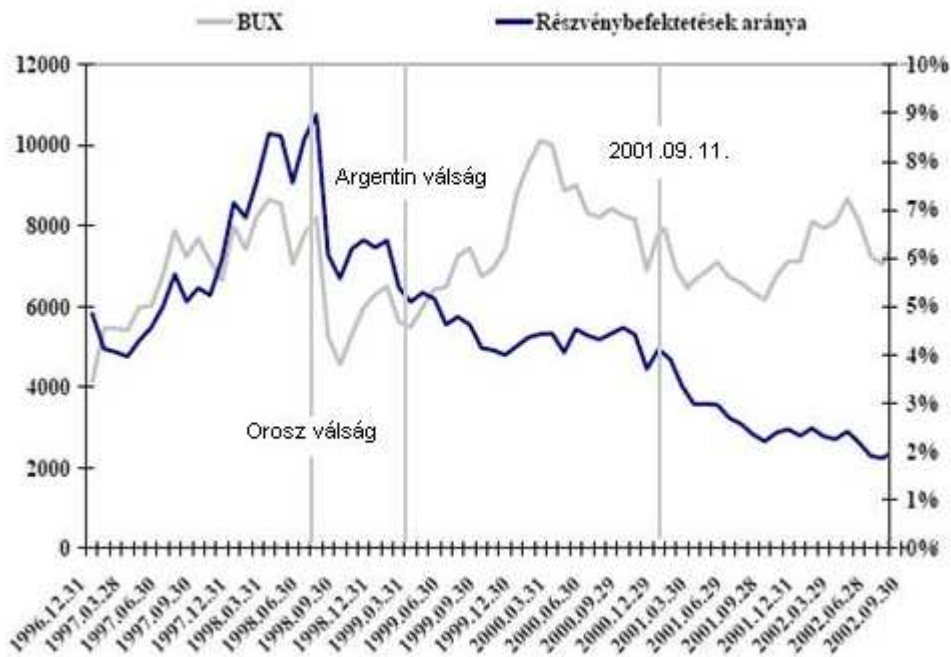
⁶ Budapesti Értéktőzsde, Elemzések, 2003. február

Az is megfigyelhető még a grafikonon, hogy az értékpapírban elhelyezett vagyon a többi országhoz képest alacsony, annak ellenére, hogy az értékpapírok hosszútávon a legjobb befektetések között szerepelnek.

Az ábrából jól kitűnik, hogy a világban számos válság után is a BUX (Budapesti Értéktőzsde hivatalos részvényindexe) növekedésnek indult, míg a részvénybefektetések Magyarországon egyre csak csökkenek. Jelenleg húszezer fölött van a BUX index. (2008.05.14- én 23507,86 forint) Bővebben a 14 ábrában.

⁷A BUX index és a lakossági részvénybefektetések arányának alakulása 1997-2002 között

4 ábra

⁷ Budapesti Értéktőzsde, Elemzések, 2003. március

Miért van szükség az alapszintű gazdasági oktatásra?

A magyar társadalom elmúlt ötven évében az állampolgárok döntő részének nem volt lehetősége elsajátítani a gazdasági kultúrához nélkülözhetetlenül szükséges alapvető ismereteket és gondolkodásmódot. Lakosságunk nagy százaléka alkalmazottként élt, s ennek megfelelően gondolkodott. Az állampolgárok döntő többségét az elmúlt évtized változásai ezért is érintették olyan váratlanul és olyan érzékenyen.

A privatizáció viszonylag gyorsan ment végbe, a piacgazdaság rendszerét, törvényi hátterét viszonylag könnyen meg lehetett teremteni, de az emberek gondolkodásmódját és berögzült szokásait nem lehet ilyen hirtelen és radikálisan átalakítani.

Egy társadalmi berendezkedés megváltozásának tudati és tudat alatti következményei általában nehezen számolhatók fel, ráadásul különösen lassan megy végbe az oktatási szférában. A gazdasági világ értékrendszerének és ismérveinek beépítése az oktatásba azért is bonyolult, mert a tanárok igen nagy része még a megelőző társadalomban nőtt fel egy teljesen más minta alapján.

Az oktatás az első társadalmi intézmény, ahol a fiatalok megtapasztalják az emberek közötti versenyt, az elismerés iránti vágyat, az indítékok szocializálását, a közvetlen és a közvetett jutalmazást. A tapasztalat azonban sokszor azt mutatja, hogy az iskolai teljesítmény és előmenetel ugyan szükséges, de nem elégséges feltétele a későbbi boldogulásnak.

A fejlettebb piacgazdaságokhoz hasonlóan a pénzügyi ismereteket már igen korán, az általános vagy a középiskolai tanulmányok során el kellene kezdeni oktatni. Erre azért lenne szükség, hogy a felnövő nemzedékek a szolgáltatásokat magasabb pénzügyi kultúrával, felelősen és hozzáértően vegyék majd igénybe, ami hosszútávon biztosítja a pénzügyi kultúra szintjének jelentős emelkedését – ez pedig Magyarország versenyképességének erősödéséhez vezethet.

Az Európai Unió egyes tagállamaiban az évek folyamán igen jelentős összegű – készpénzben, kötvényben, betétben, részvényben elhelyezett - megtakarítás halmozódott fel. A háztartások megtakarításainak összege 2000-ben az Unió adatszolgáltató országaiban 18,7 billió eurót tett ki, ami a tagországok bruttó hazai termékének több mint kétszeresét jelentette. A GDP-hez viszonyítva Belgium, Hollandia és Nagy-Britannia állománya volt a legnagyobb: meghaladta, illetve megközelítette a bruttó hazai termék háromszorosát. Az egy lakosra számított pénzvagyron is ezekben az országokban volt a legnagyobb: 74–78 ezer euró. A megtakarítások összege minden adatközlő országban nagyobb volt, mint az éves termelésé, mértéke legszerényebb Ausztriában (35%) és Dániában (47%) volt. Az egy lakosra jutó megtakarítás Portugáliában és Spanyolországban volt a legkisebb. Magyarországon 2002-ben a lakosság bruttó pénzügyi vagyona nem érte el az éves GDP háromnegyedét.

Az elmúlt évek hatásai az elmúlt évtizedben radikálisan átalakították az oktatásról való kormányzati szintű gondolkodást. A figyelem, felváltva a régi szemléletet fokozatosan a tanulás és az iskoláztatás új formáira terelődött, magának a tanulásnak a meghatározása is átalakulóban van. E folyamatot a leggyakrabban az élethosszig tartó tanulás fogalmával jellemzik, amelynek megítélésével kapcsolatban a fejlett világ országai közötti szembevetés egyetértés figyelhető meg. Az élethosszig tartó tanulás az oktatáspolitikai módszereinek és hozzáállásának nagyfokú átalakulásával jár, hiszen a rendszer szabályozásának, finanszírozásának, értékelésének és fejlesztésének egészen új formáit kell kidolgozni és alkalmazni. Jóléti társadalomban a gyermek „közkincs”, a jövő nemzedékek adófizetője.

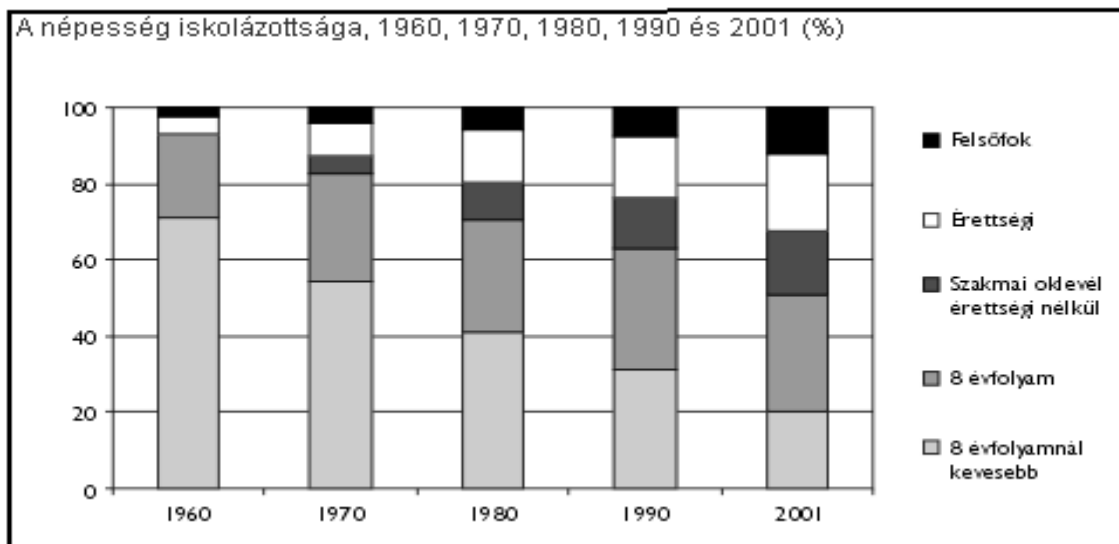
A pénzügyi oktatást nem lehet elég korán elkezdni az életkorhoz mérten.

A követelményeket, óraszámokat tekintve iskolatípusonként lényegesen eltérő oktatási megoldásokat találtunk. Az egyes iskolatípusokhoz sem lehet modellértékű megoldásokat hozzárendelni. Ennek egyik oka az általános képzésben az összevont tantárgyi forma, amely elég tág kereteket hagy arra, hogy ténylegesen mikor is tanítsanak gazdasági ismereteket az osztályfőnöki, történelem vagy egyéb tantárgyon belül.

A szakképzésben a gazdasági ismeretek definiálatlansága is komoly problémát okoz, ugyanis szakmaspecifikusként jelenik meg a gazdasági, vállalkozási ismeretek valamely részismerete (az üzleti tervezéstől a pénzügyi ismereteken át a marketingig megannyi ismeret sorolható ide), ami számos elnevezést és tartalmat takarhat.

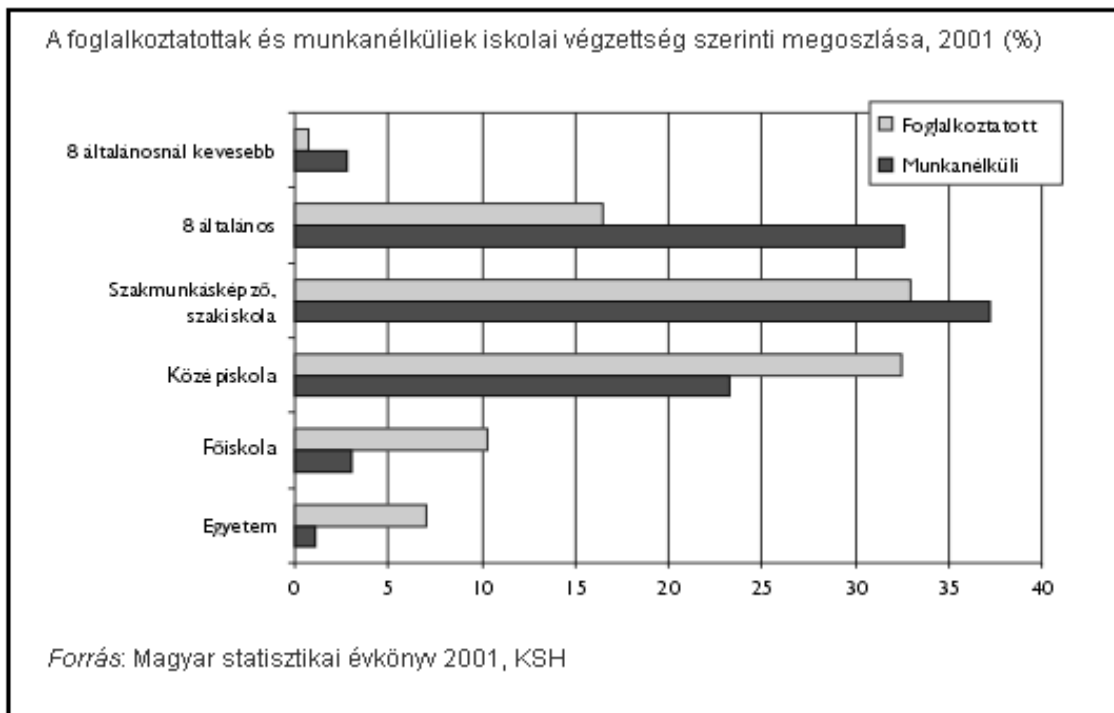
A gazdasági ismereteken belül létezik egy olyan ismerethalmaz, amely szakmától, szakmacsoporttól függetlenül elsajátítható és el is kell, hogy sajátítsák. Ezek a nap, mint nap használt gazdasági ismeretek. Egy jól átgondolt és kivitelezett átfogó oktatási reform megalapozhatná a pénzügyi kultúra elterjedését.

5. ábra

Az összehasonlításban is megfigyelhető, hogy évtizedről évtizedre nő azoknak a fiataloknak a száma, akik az érettségit követően folytatják tanulmányaikat, és ezzel együtt egyre csökken azoknak a száma, akik érettségi nélkül lépnek ki az oktatási rendszerből. Ezért is gondolom, hogy lenne értelme egy általános iskolában elinduló és középiskolában folytatódó gazdasági oktatásnak.

6. ábra

Az általános pénzügyi oktatás során olyan képességek, készségek fejleszthetők, amelyek a mindennapi életben is fontosak, különös figyelemmel arra, hogy valamennyien a piacgazdaság szereplői vagyunk. Ez a felfogás egyben azt is jelenti, hogy a gazdasági oktatás nem kötődik feltétlenül egy tantárgyhoz az alapszintű oktatásban. Az ismeretek megjelennek több tantárgyban is (például a matematikai példák kapcsolódhatnak az üzleti élethez), mindenekelött azonban egy, a korábbiaknál hatékonyabbnak tartott módszertant értek alapszintű pénzügyi képzés alatt. A tanórai szintű újszerű pedagógiai megoldások, hasznos fogások mellett a nemzetközi tapasztalatok megerősítik: a képzési rendszer egészének kell segítenie a piacgazdaságban elvárt készségek, képességek kialakulását.

Hazánkban, az iskolarendszerű képzésben az intézményeknek és lelkes dolgozóiknak az ilyesfajta kezdeményezésekor többségében kormányzati, minisztériumi támogatás nélkül, saját maguknak kellett a rendelkezésre álló információkat összegyűjteniük, a lehetőségekről felkutatni és beszerezni a szükséges eszközöket, megoldani a programok finanszírozását, a tanárok felkészítését. A próbálkozások egy részének sajnos az a jellemzője, hogy leginkább a véletlen alakítja. A tanár személye, a

tananyag, a taneszközök (tankönyvek, segédletek), a tanítási módszerek kiválasztása nem egy tudatos folyamat eredménye, vagy legalábbis igen messze van az ideálisnak tekinthető tudatos lépések sorozatától.

A hazánkban igen sokáig alkalmazott (napjainkban is fellelhető) porosz tanítási módszer korlátozta a gyerekek számos képességének kialakulását, fejlődését. Éppen azoknak a tulajdonságoknak a kibontakozását, amelyekre napjainkban az intézményekből kikerülők boldogulásához egyre nagyobb szükség lenne. Az országos szintű gazdasági oktatás újdonsága és sajátossága miatt a tanárok felkészítése, továbbképzése elengedhetetlen az oktatás színvonalának emeléséhez. Noha a gazdasági alapok oktatására évek óta igény van, a tanárok intézményes felkészítése, továbbképzése továbbra sem megoldott.

A legelterjedtebb pénzügyi alapokat oktató programok mind egyedi megoldásokat kínálnak a tanárok felkészítésére, a gyakorlati tapasztalatok cseréjére. Az Egyesült Államokban régóta tanítanak gazdasági ismereteket és még ott is sokszor civil szervezetek munkájának a bevonása kell a hatékonyabb felkészítéshez és programokhoz. Pedig ott már a gazdasági és pénzügyi ismeretek oktatásának nagy hagyománya van.

Az állam szerepvállalása

Napjainkban felmerülő kérdés lehet, hogy mennyire találkozik a központi elképzelés a gazdasági képzésről a lakosság befogadóképességével. A gazdasági ismeretek oktatása a szakiskolákban egy évtizedes múltra tekinthet vissza a hazai iskolarendszerű oktatásban. E rövid időszak alatt is többször módosultak a téma tanításának feltételei. Iskolai szintű megoldások, a folyamatosan változó és kedvezőtlen feltételek miatt lényegében kiforratlan a gazdasági ismeretek oktatásának a gyakorlata.

A közoktatásban zajló folyamatokra alapvetően hat az oktatás társadalmi és gazdasági környezetének alakulása. A fiatal korosztályok létszámának csökkenése megváltoztathatja az iskolai férőhelyekkel és a pedagógusok foglalkoztatásával kapcsolatos igényeket, tehát az államnak is folyamatosan felül kellene vizsgálnia a változó események tükrében az oktatás adott helyzetét.

Néhány társadalmi jelenség, mint például a különböző társadalmi rétegek különbségei közti szakadék növekedése, vagy a családi kötelek átalakulása, a többség és a kisebbségek közötti kapcsolatok alakulása, közvetve és közvetlenül érzékelhetőek az iskolákban és hatnak az oktatáspolitikai eszközeire és céljaira is egyaránt.

A gazdasági növekedés üteme befolyásolja a közoktatás működtetésére és fejlesztésére fordítható erőforrások nagyságát éppúgy, mint azok a döntések, amelyeket a társadalom a megtermelt javak elosztásáról hoz. Az államháztartás egyensúlyának zavarai a közszféra egészét, ezen belül az oktatást is érintő megszorító intézkedésekhez vezethetnek.

Akár a közoktatási rendszerben zajló folyamatokat, akár az ezek befolyásolását célzó kormányzati politikákat próbáljuk feltárni és megérteni, ismernünk és elemeznünk kell a gazdasági és társadalmi környezetben zajló változásokat is. Mivel mindennek, ami az oktatásban történik, általában évek, illetve évtizedek múlva jelentkezik a hatása, hiszen az adott oktatásban felnövő nemzedékek addigra lesznek aktív szereplői a

gazdasági körforgásnak. Nagyon fontos e területen a jövőről való körültekintő gondolkodás.

Az Oktatási Minisztériumnak nagy szerepe van abban, hogy az oktatás általános és egységes legyen. Mivel egy esetleges iskolaváltás komoly problémákat vethet fel, akár ha azt nézzük, hogy az iskolát cserélő tanuló eddigi iskolájában tanulta, de már nem tanulhatná, illetve ha eddig nem tanulta, de most be kell kapcsolódnia. Ezért is lenne szükség egy, az egész országot lefedő oktatási csomagra. Az Oktatási Minisztérium is tett kezdeményezéseket a gazdasági ismeretek oktatásának elősegítésére. Beépítették a Nemzeti Alaptantervbe az Európai Unió által javasolt nyolc kulcskompetencia keretrendszer, amely többek között a gazdasági világban való boldoguláshoz is tartalmaz kompetenciákat.

Civil szervezetek szerepvállalása itthon és külföldön

Magyarországon több sikeres kezdeményezés is van, de ez nem képes helyettesíteni az állam által egységesen kidolgozott és általánosan megvalósított országos szintű gazdasági képzést.

Oktatásügyi globalizációként is szokták említeni azt a folyamatot, hogy a nemzeti oktatási rendszerek egyre több szálon kapcsolódnak a tágabb nemzetközi környezethez, ezért fejlődésüket egyre inkább meghatározzák olyan külső folyamatok, amelyek már túlmutatnak a nemzeti határokon és meghaladják az adott nemzeti kormány közvetlen hatáskörét.

Több fejlett ország oktatásirányítói felismerték azt a tényt, hogy az oktatás nemzetközi összefonódásai nemcsak kikerülhetetlenek, hanem olyan fejlesztési pluszt is hordoznak, melyet ki lehet használni. Néhány országban (például: Hollandia vagy Finnország) kifejezetten belső fejlesztési érdekeket tartva szem előtt, az oktatáspolitikát elsődlegessé tették. A nemzetközivé tétel eleinte csak a felsőfokú oktatásban volt tapasztalható, de mára már több országban, a középiskolákban is megvalósulni látszik.

A képzés módszertani megújításának az igénye a világ számos országában napirenden van. A Benelux országokban (Belgium, Hollandia, Luxemburg) például az elmúlt években elsősorban az elavult ismeretek megújítására törekedtek. Hazánkhoz hasonlóan ott is a közgazdaságtan az a tudomány, amelyet arra használtak, hogy a munkaerő képzése számára a szükséges gazdasági ismereteket megadják. A nyolcvanas évek végére azonban nyilvánvalóvá vált, hogy az elvont modellek segítségével nem lehet a munkaerőpiac új igényeinek megfelelő képzést megszervezni. Megváltozott a tematika is ismereti oldalról, a kisvállalkozások működtetéséhez szükséges ismeretek váltották fel az elvont közgazdaságtani ismereteket, továbbá a példákat is életszerűbbé kívánták tenni, felismerték a képességfejlesztés fontosságát is és megjelentek a képzésben az interaktív módszerek, a szituációs játékok. Ami a munkaerőpiachoz

lényegesen rugalmasabban alkalmazkodik, mivel a tanulókat folyamatosan választásra, döntésre készíti. Olyan képességeik fejlődnek ki, amelyekre a későbbiekben is nagy valószínűséggel szükségük lehet.

A Japán-modellből szeretném kiemelni azt a tényt, hogy ott az iskolakötelességet nem életkorhoz kötik, hanem egy bizonyos szint teljesítéséhez. Azért tartom fontosnak megemlíteni, mert így elkerülhető lenne, hogy valaki úgy kerüljön ki a közoktatásból, hogy nem rendelkezik az alapvető ismeretekkel. És csupán az életkor betöltésével kiléphessen az oktatási rendszerből. Hiszen ha valaki betölti a 16 éves kort, de nem jutott el a középiskola második osztályáig, akkor még nem szerezte meg azokat az alapvető általános műveltségi ismereteket, melyekre szüksége lehet. (Általános esetben, ha a gyermek 6-7 évesen bekerül az iskolába és nem ismételi évet, illetve nem szakítja meg tanulmányait, akkor 16 éves korában középiskola második osztályába jár.)

A pénzügyi ismeretek oktatásában kiemelkedő szervezetek

A Magyar Nemzeti Bank⁸

A Magyar Nemzeti Bank is nagy figyelmet fordít a magyar diákok gazdasági tudásának növekedésére, éppen ezért egy látogató központot is működtet, amelynek keretében egészen az általános iskolásoktól kezdve a felnőttekig kínál programokat, előadásokat. Ilyen előadás például a pénztörténet mindenkinek, megtakarítási lehetőségek, az euró bevezetésének okai és következményei és még sok más minden érdekes, de annál hasznosabb információval áll a látogatók rendelkezésére. Aranytömb emeléssel, saját fényképes bankjegynyomtatási lehetőségekkel észrevétlenül ad át nagyon sok hasznos információt. Vetítőtermében sok hasznos és érdekes kisfilmet lehet megtekinteni. Sok hasznos kisfilmben mutatja be többek között, például a Magyar Nemzeti Bankot, a pénz kialakulását, az inflációt. Személyesen kétszer látogattam el és mind a kétszer tele volt lelkes és érdeklődő iskolás csoportokkal.

A Nemzeti Bank szakkönyvtárat is működtet a látogató központ mellett. Gazdag könyvgyűjteményével segíti a gazdasági szakembereket, egyetemi oktatók, kutatók, bankárok és a különböző gazdasági tanulmányokat folytató diákok, valamint a téma iránt érdeklődők is megtalálják itt a számukra szükséges szakirodalmat.

Kiadtak egy, a középfokú oktatásban utolsó évét töltő diákoknak szóló kiadványt. A tájékoztató füzetet a jegybank, a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete, az Oktatási és Kulturális Minisztérium és a Pénzügyminisztérium a Diákhitel Központ szakembereivel egyeztetve alakította ki, továbbá kikérte az érintettek, azaz a végzős diákok és tanáraik véleményét is. A 17-18 éveseknek írnak azokról a fontosabb pénzügyi ismeretekről közérthető formában, amelyekkel minden végzős diák

⁸ További információ a www.mnb.hu honlapon

szükségszerűen találkozók, akár tovább tanul, akár munkába áll. Felhívják a figyelmet a lehetséges veszélyekre is. Mindent közérthető példákon keresztül magyaráznak el.

A kezdeményezést arra a kutatásra alapozták, amelyet tavaly szeptemberben végeztetett a jegybank a 14-17, valamint a 18-30 éves korosztály körében, s melynek legfontosabb megállapításai között szerepelt, hogy a fiatalok jelentős hányada, bár fontosnak tartja a pénzügyi ismereteket, nem érdeklődik iránta. A 14-17 évesek mindössze 10%-a, a 18-30 évesek 20%-a érdeklődik a pénzügyi világ hírei, szolgáltatásai iránt. Ennek egyik oka, hogy nem értik a sajátos pénzügyi nyelvezetet, így a pénzügyi termékeket és szolgáltatásokat sem, továbbá hiányoznak számukra a hiteles, független és megbízható információforrások, gyakran a családtagok sem tudnak segíteni az eligazodásban.

A füzetet négy fő fejezetre különítették el a tavalyi évben, majd ebben a tanévben a diákok, már a kibővített – a felmerült igényekkel kiegészített – füzetet kapják meg, mely kitér:

- a bankszámla és bankkártya használat legfontosabb tudnivalóira
- a megtakarítások fajtáira és kockázati szintjeire
- a hitelekre, felsorolja a legfontosabb hitelfajtákat, kitér a diákhitelre is
- foglalkozik a nyugdíj-előtakarékosság kérdésével
- megvilágítja a biztosítások kérdését
- START kártyáról közli a legfontosabb tudnivalókat

Az Öngondoskodás Alapítvány

Az Öngondoskodás Alapítványt a Budapesti Értéktőzsde kezdeményezésére – a tőkepiac szereplőinek összefogásával és anyagi támogatásával - jött létre 2003-ban azzal a célkitűzéssel, hogy hosszú távon megváltoztassa a magyar lakosság pénzügyi és megtakarítási kultúráját. Fontosnak tartják, hogy természetessé és elfogadottá váljon az öngondoskodás eszméje. Azt szeretnék elérni, hogy mindenki felismerje: felelősséggel tartozik jövőjének pénzügyi biztonságáért, személyes anyagi boldogulásáért. Az Öngondoskodás Alapítvány Kuratóriumában és Felügyelő Bizottságában a pénz- és tőkepiacok minden szektora képviselteti magát. Együttműködik a Magyar Nemzeti Bankkal, a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletével és a Bankárképzővel is.

Céljuk az, hogy a lakosság minden tagja tisztában legyen a megtakarítás szükségességének gondolatával, legyen akár középiskolás tanuló, negyvenes családanya vagy harmincas cégvezető.

Az Öngondoskodás Alapítvány annak érdekében, hogy a tudás a mai felnövő nemzedékhez már eljusson, egy digitális tananyagot is megalkotott a gyerekek számára, amelyben egyszerűen és közérthetően beszél a pénzügyi világról. E tananyag kidolgozását olyan középiskolai tanárookra bízta, akik a középiskolai gazdasági oktatás területén nagy tapasztalattal rendelkeznek. A lektorálást a szakmai szervezeteken kívül középiskolai – nem gazdasági tárgyat oktató – tanárok is végezték annak érdekében, hogy a tananyag közérthető, egyszerű nyelvezetű legyen.

Az Alapítvány a pénzügyi alapismeretek tantárgy megírásához és a hozzá kapcsolódó játékok kidolgozásához a Gazdasági és Közlekedési Minisztériumtól komoly anyagi támogatást nyert. Sokat tett azért is, hogy a gazdasági ismeretek oktatása a kompetencia oktatás keretei között már bekerült a Nemzeti alaptantervbe. Az

Öngondoskodás Alapítvány tananyag oktatása a 2008/2009-es tanévben meg fog kezdődni. Az iskolák kiválasztása pályázati úton történik.

A Nemzetközi 4-H program⁹

A Nemzetközi 4-H program közel egy évszázados múltra tekint vissza. Hyde Bailey 1896-ban alakította meg első klubját az Amerikai Egyesült Államokban. Meghirdetett programja a vidéki farmer fiatalokat a kereskedelemre, állattenyésztésre, földművelésre és hagyományápolásra tanítja. A mozgalom igen gyorsan terjedt világszerte és 1991-ben már 98 országban kb. 10 millió taggal működtek 4-H típusú klubok. Kontinensünkön az Európai Farmer Fiatalok és 4-H Klubok Szövetsége (Committee for Young Farmers' and 4-H Clubs) koordinálásával a program a Skandináv és Angolszász országokban nagyon sikeres.

Az Egyesület Államokban a kezdeti időszakban a 4-H körök a gyakorlati problémák megoldására szakosodtak. Így vált lassan a 4-H alapelvévé a „Learning by doing”, a „csinálva tanulás”.

⁹The University of California 4-H Youth Development Program
<http://ca4h.org/>

<http://www.national4-hheadquarters.gov/about/atlas1/hungary.htm>

A Young Enterprise

A Young Enterprise szervezetét 1963-ban alapították Nagy-Britanniában azzal a céllal, hogy 14-18 éves fiatalokat valóságos vállalkozási tevékenységen keresztül tanítsák meg a gazdálkodásra, vállalkozások vezetésére. Az elmúlt évben a programot számos Nyugat-Európai országban is meghonosították. A Young Enterprise programjaiban, Európában évente közel 50 000 diák vesz részt.

1994 novemberében a programot alkalmazó középiskolák megalapították a magyarországi Young Enterprise Alapítványt. Nálunk az 1996/97. tanévben tizenhat középiskola diákjai ismerkedhettek meg ezzel az érdekes és tanulságos játékkal. Az alapítvány célja a Young Enterprise nemzetközi programjának, célkitűzéseinek megvalósítása, a program működőképességének biztosítása és a program magyarországi elterjesztése. Az alapítványhoz bármely intézmény (középiskola, diákotthon, művelődési ház stb.) csatlakozhat, amely elfogadja annak alapító okiratát, a Young Enterprise játékszabályait és felelősséget vállal az intézményében működő diákvállalatok gazdálkodásának jogszerűségéért.

A programban résztvevők az Országos Vásáron mutathatják be vállalkozásukat, amit Magyarországon 1995 óta rendeznek meg. A legsikeresebb szereplők a Young Enterprise Europe elnevezésű Nemzetközi Vásárán is részt vehetnek.

Young Enterprise működése

A programhoz csatlakozó diákcsoportok vállalatot alapítanak, megválasztják saját vezetőségüket és bejegyeztetik cégüket. (A vállalatok ajánlott létszáma 8 - 15 fő.) Meghatározzák vállalkozásuk tevékenységi körét, névre szóló részvényeket bocsátanak ki, ezekből a vállalkozás tagjain kívül rokonok, barátok, iskolatársak, ismerősök vásárolnak - amelyek után majd osztalékot fizetnek. Választott tevékenységüknek megfelelően termelnek, vagy különféle szolgáltatásokra szakosodnak. Kitalálják reklámhadjáratukat, felméri a piacot. Forgalmuk és nyereségük után a Young Enterprise Alapítványnak adóznak. A diákok szeptemberben hozzák létre vállalataikat, majd megkezdik alaptőkájük összegyűjtését. Majd kezdődhet a termelés. Egy vállalat sokféle tevékenységet folytathat, sokfajta terméket gyárthat egy időben és az év során bármikor belekezdhet új termék előállításába, vagy bármikor megszüntethet egy üzletágat. Az együttes munka, a gazdálkodási, termelési folyamat közös nyomon követése, a döntések közös meghozatala, a feladatok közös megosztása és végrehajtása, a döntések eredményének közös értékelése adja meg azt a tapasztalatot, ami e program igazi célkitűzése.

A Young Enterprise program segít a benne résztvevő fiataloknak felismerni saját képességeiket, tehetségüket. Fejleszti mindazokat a készségeket, képességeket, amelyek minden leendő vállalkozó vagy a gazdaság bármely területén működő, önálló tevékenységet végző munkavállaló számára fontos erénynek számítanak. Ezek a képességek: a döntés, a felelősségvállalás, a kockázat felismerésének, mérlegelésének és vállalásának képessége; az együttműködési, alkalmazkodási vagy vezetési készség; a csoportos munka, a kommunikáció, a vita és a tárgyalás képessége; az önismeret, önértékelés és mások értékelésének, mások értékei elfogadásának képessége. Mindemellett a program számos gazdasági, szakmai ismeretet és készséget is közvetít: megtanít tervezni, pénzzel bánni, a gazdálkodást folyamatosan nyomon kísérni; megtanít a vevők, a piac igényeinek feltérképezésére, azok tiszteletére; segít a vevőorientált piaci magatartás, a marketing alapelemeinek, a pénzügyi, számviteli, adózási kultúra elemeinek megismerésében illetve azok elsajátításában.

A játék utolsó állomása a nyilvános Vállalati Záró beszámoló. Éves munkájukról a vállalatoknak írásbeli összegzést, értékelést kell írniuk, valamint szóban is - a részvényesek, tanácsadók, tanárok és független zsűri előtt - be kell számolniuk tevékenységükről. Ez tulajdonképpen a tulajdonosok zárszámadó közgyűlését helyettesítő esemény. A Beszámoló után a vállalatok befejezik tevékenységüket - értékesítik készleteiket, majd felszámolják a vállalkozást; felosztják az eredményt, visszafizetik a befektetők pénzét és osztalékot is fizetnek részvénytulajdonosaiknak.

A diákvállalkozásokat külső szakemberek, tanácsadók segítik - vállalatonként 1-2 fő. A felnőtteknek tényleg csak tanácsadói szerepük van, nem ők irányítják a vállalkozásokat. Ötletekkel és szakértelemmel segítik a csoportokat. A tanácsadók mellett persze egy-egy tanár is segíti, felügyeli a diákok munkáját (külön figyelmet fordítva a fegyelmezett, pontos adminisztrációra és pénzkezelésre). És természetesen az alapítvány munkatársai is megadnak minden segítséget a diákoknak.

Európa-szerte a fiatalok megszerzett ismereteikből vizsgát is tehetnek. Ez az írásbeli vizsga nem tanult ismereteket kér számon, hanem azt méri, hogy részt vettek-e, kellő gyakorlati tapasztalatot szereztek-e a fiatalok vállalkozásuk munkájában. A vizsga magyar nyelvű változatát a Young Enterprise Alapítvány szervezi és sikeres teljesítéséről oklevelet ad a vizsgázóknak. Később sor kerülhet az európai vizsgarendszerbe való bekapcsolódásra is.

A Young Enterprise és a Junior Achievement a még hatékonyabb munka érdekében világszerte összeolvadt. Magyarországon a Young Enterprise munkáját a Junior Achievement lelkes csapata vette át.

Junior Achievement Magyarország

A Junior Achievement Magyarország a Junior Achievement World Wide tagja. Az alapítványt 1993-ban hozta létre hazánkban a lelkes tanárok, önkéntesek és üzletemberek egy csoportja. A non-profit alapítvány célja, hogy a magyar oktatási rendszerhez illeszkedve átfogó, a hétköznapi élet problémáira választ adó közgazdasági, és vállalozási ismereteket adjon a diákoknak, előtérbe helyezve az üzleti élet gyakorlati kérdéseit.

A Junior Achievement Magyarország Alapítvány, a Junior Achievement International alapelveinek megfelelően a világ több mint 100 országában jelenlévő szervezet tagjaként működik hazánkban. Világszerte több mint 2,5 millió gyermek sajátítja el segítségükkel a gazdasági élet sajátosságait. Az iskolai oktatás keretein kívül szerveznek szabadidős rendezvényeket is.

A Diákvállalkozások keretei között dönteniük kell egy termék gyártott mennyiségéről, fogyasztói áráról. A termékhez fűződő marketingről és annak költségeiről, a kutatás-fejlesztésre és a tőkeberuházásra fordított összegek nagyságáról. Bemutathatják és árulhatják a diákvállalkozások által gyártott termékeket (diákvállalkozások kiállítása és vására). Mindezekről a diákok pontos elszámolást vezetnek.

A 2008. március 8-án a Lurdy Házban megrendezésre került Húsvéti Vásáron is nagy lelkesedéssel, rendkívül felkészülten vettek részt a diákok. Azt követően pedig értékelték a vásáron való felkészültségüket, erősségüket, gyengeségüket, más csapatok erősségeit és gyengéit. Majd elkezdtek készülni a következő rendezvényre. (Lásd: mellékelt fotók.)

JAM évente megrendezi az Év Junior Achievement iskolája, diákja és tanára pályázatot, ahol értékes és hasznos díjakat lehet nyerni.

A Junior Achievement Magyarország Alapítvány saját újsággal rendelkezik, amely negyedévente tájékoztatja olvasóit az eseményekről. Nemzetközileg elismert oktatási csomagja van, amit a magyar pedagógusok és üzletemberek segítségével adaptáltak és a magyarországi diákok számára közérthetővé tettek. Már óvodás kortól megragadja a gyermekek figyelmét. Ez a középiskolás tanulmányok végéig kíséri a tanulót, ha a szülei ilyen iskolákba íratják. Azt gondolom, hogy ennek természetesnek kellene lennie minden iskolában és nem a szülőknek kellene keresni ezeket az intézményeket.

A tananyag főbb részei:

- Elméleti tananyag tankönyv segítségével
- Gyakorlati ismereteket bemutató munkafüzet, számos példával
- Diákvállalkozások

A Junior Achievement lelkes munkatársai vállalatlátogatásokat szerveznek a diákoknak „Árnyékprogram” néven.

A gazdasági szféra iránt érdeklődő diákok pályaválasztását segítő program a valós üzleti élet világába kalauzolja el az érdeklődő fiatalokat oly módon, hogy egy vagy több diák egy üzletembert keres fel és „árnyékként” követi munkáját azon a napon. Ez a módszer az üzleti ismeretek bővítésében segíti a fiatalokat. A Gazdasági és Közlekedési Minisztérium támogatásával megvalósuló Árnyékprogram keretében a diák és mentora/üzletember együtt mennek megbeszélésekre, találkozókra és ezután megtárgyalják a tapasztaltakat. Ezáltal a diákok megismerhetik a mentorok/üzletemberek életét, mindennapjait, munkatevékenységeit, tanulmányozhatják a hatékony tárgyalástechnikát és kommunikációt is.

Az Árnyékprogram céljai:

1. A diákok megismerik a vállalatok belső működési rendjét, betekintést nyernek az adott vállalkozás egy munkanapjába, ezáltal gyakorlati ismereteket és tapasztalatokat szerezhetnek az üzleti munkavégzés világáról. Feltehetik kérdéseiket, kételyeiket, pályaelképzelésüket összevethetik a gyakorlattal.

2. Valamint a programban részt vevő üzletemberek megismerkedhetnek a jelenlegi középiskolás fiatalokkal, akik saját kérdéseikkel, meglátásaikkal gazdagíthatják a saját magukról és vállalkozásaikról alkotott képet. Ezek az információk sok esetben nagyon fontosak lehetnek a vállalatok számára is. De a tanároknak is segítség, hiszen a diákjaiknak így valóságos tapasztalataik lesznek a munkaerő elvárásaira. Ami javíthatja motivációs képességüket, ami iskolai magaviseletükre és szorgalmukra is kihathat.

Mivel a programot az alapítvány munkatársai szervezik, ez nagy terhet vesz le a tanárokról, hiszen nem nekik kell a vállalatokkal felvenni a kapcsolatot, a programokat leegyeztetnie és így az itt megtakarított időt is a diákok felkészítésére fordíthatják.

A Junior Achievement működtet egy Magisztrátusnak nevezett találkozót, ahol a tanárok, a Junior Achievement munkatársai, valamint bevont szakemberek közösen megbeszélhetik a tapasztalataikat, véleményt cserélhetnek, megismerhetik az új módszereket. Ezt évente négy alkalommal rendezik meg, ami remek lehetőséget is teremt az alapítványnak megismerni a pedagógusok véleményét, valamint megismertetni őket a Junior Achievement által nyújtott lehetőségekről. Így ez a találkozó nemcsak azt a célt szolgálja, hogy a tanárok minél hatékonyabban ismertessék meg a diákokat a gazdasági ismeretekkel, hanem az alapítvány így visszacsatolást is kap munkájáról, ami évről évre még eredményesebbé teszi.

Az alapítvány pedagógus konferenciát is szervez évente kétszer, tavasszal és ősszel. Ezt üzletemberek, oktatási szakemberek tartják, beszámolókat tartanak és a gazdasági, pénzügyi élet kérdéseiről beszélnek. A pedagógusok kérdéseket intézhetnek feléjük, megvithathatnak bizonyos kérdéseket és az ott szerzett ismereteket továbbadhatják kollégáiknak és a diákoknak. A 2008 áprilisában megrendezésre kerülő konferencia témája az üzleti etika lesz, ami napjainkban igen fontos kérdés és jó, ha a gyerekek minél hamarabb megismerkednek ezzel a fogalommal. Így nő az esélye annak, hogy ők maguk is követni fogják és ezzel majd aktív alakítói lesznek a magyar gazdasági életnek.

A diákokkal való hatékonyabb kommunikáció miatt hozta létre a Junior Achivement az Üzleti Diák Élet közeli Konferenciát, amelyet a 16-20 éves középiskolás fiatalok számára rendeznek. Itt a diákok beszélhetnek üzletemberekkel és a téma szakértőivel. Az előadásokat szemináriumok, kommunikációs és szituációs tréningek is színesítik.

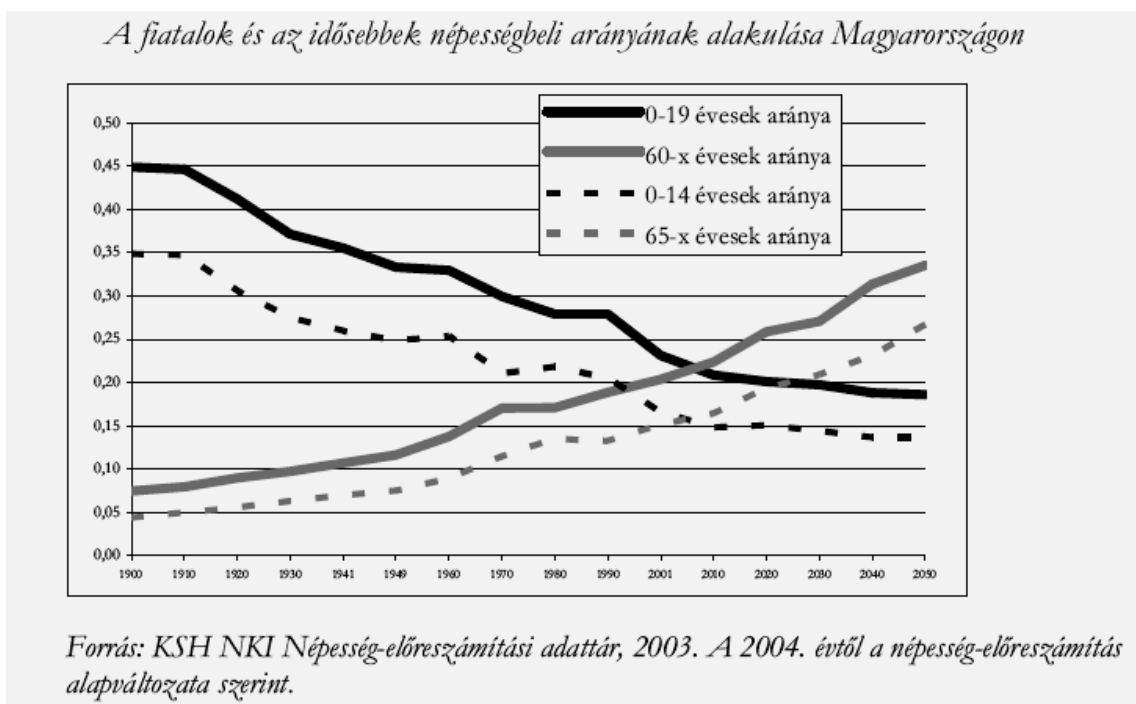
A Junior Achivement nagy hangsúlyt fektet a programból kikerült diákjaival való kapcsolattartásra is. Hiszen itt lehet valójában megtapasztalni, mennyire is volt sikeres a program. Azok a diákok, akik részt vettek a programban, majd abból kiöregedvén folytatják az útjukat, megtapasztalhatják, mennyire lehet megszerzett tudásukat kamatoztatni. Így az alapítvány nyomon követi volt diákjainak az életútját, figyeli eredményességüket, ami a program visszacsatolásaként értékelhető és példaképként is szolgálhat a jelenlegi gyerekeknek. Mellékletek között szerepel egy interjú Balás Károllyal, aki részt vett a Junior Achivement programjában, és mint végzett diák nyilatkozik mind az ott tapasztaltakról, mind mostani tapasztalatairól.

A gazdasági oktatás életciklusokra gyakorolt hatása

Ebben a fejezetben azt fejtem ki, hogy hogyan változtathatna az alapszintű gazdasági oktatás a különböző életciklusokban lévő emberek pénzügyi gondolkodásmódján, életvitelén.

A népesség öregedése napjainkban, hazánkban zajló demográfiai változások következménye. Meg kell tanulnunk együtt élni vele és a társadalmi intézkedéseknek legalább követniük kell az így kialakuló helyzeteket. Hosszútávon érvényesülő jelenségről van szó, hatásai lassan, ugyanakkor hatalmas erővel bontakoznak ki, a megfelelő válaszok pedig nagyon komplexek. Ezért nem elegendő az utólagos reagálás, a társadalmaknak előre fel kell készülniük a következmények kezelésére.

7. ábra¹⁰

¹⁰ <http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/idos/idos01.pdf>

Letöltés ideje: 2007. május 16.

A KSH népesség előreszámítási adattárából jól kitűnik a változás mértéke és intenzitása. Látható, hogy erre fel kell készülnie mindenkinek, és ezt nem lehet gazdasági ismeretek nélkül megtenni. A mostani középkorúak azok, akik most döbbenek rá arra, hogy az állam nem lesz képes ellátni őket öregkorukban, a mostani fiatalság pedig az, akiket tudatosan fel lehet erre készíteni.

Életciklusok: Az emberi életet jól körülírható életciklusokra lehet bontani, amelyekben más-más ismeretek elsajátítására van lehetőség:

- Általános iskola
- Középiskola
- Felsőfokú oktatás
- Első dolgozó évek
- Aktív felnőtt kor
- Nyugdíjas évek

Az emberi élet jól elhatárolható szakaszokból áll. Ezeket a szakaszokat nevezzük életciklusnak. A gyermekkor, felnőttkor, öregkor elhatárolásnál persze jóval árnyaltabb megkülönböztetést kell alkalmaznunk akkor, ha meg akarjuk különböztetni azokat a szakaszokat, amikor egy háztartás változó sajátosságokkal bíró pénzügyi helyzetekben van. De minden életkorban vannak olyan ismeretek, amelyek elengedhetetlenül fontosak mind az egyén, mind a társadalom számára.

A jövedelem egy-egy forintja sem arányosan és nem azonos módon járul hozzá az egyének, illetve családok jólétéhez. Ugyanakkora összegű jövedelem is más értéket képviselhet, attól függően, hogy kiszámítható és tervezhető módon jut-e hozzá az egyén (pl. munkaszerződés alapján) vagy pedig alkalmanként (pl. alkalmi munkákból, pályázatokból, nem rendszeres szociális segélyből).

Ha két ugyanakkora jövedelemmel bíró embert vizsgálunk, akkor az életciklusa elején álló nagyreményű fiatal fogyasztása valószínűleg nagyobb lesz, mint egy családos középkorúé, mert míg az előbbi arra számít, hogy jövedelme idővel emelkedik, míg az utóbbi már a szűkösebb nyugdíjas évekre takarékoskodik. A meghozott pénzügyi döntések sok évig kihatással lesznek anyagi helyzetükre, életminőségükre.

Minden emberi élet választások sorozata, témánk szempontjából, pedig naponta meghozott pénzügyi döntések összessége, halmaza. Sokféle apró és nagyobb horderejű pénzügyi döntéssel szembesülünk már a tanulás évei során, majd a munka világába belépve, családot alapítva, végül a nyugdíjas évek alatt. Egy életpálya során előnyös, ha sikerül kialakítani egy olyan jól működő pénzügyi stratégiát, mely támogatja törekvéseinket, segíti terveink megvalósítását és a háztartás vagyonának hatékony kezelését.

Állandóan változó pénzügyi világunkban az egyénnek évről évre felül kell vizsgálnia a személyes tulajdon menedzselésének alapelveit, saját és családja vagyonának összetételét, bevételi és kiadási tételeinek összhangját, valamint nagy általánosságban háztartása pénzáramainak fenntarthatóságát. A cél végső soron a hosszú- és rövid távú életcélok megvalósításához szükséges anyagi biztonság megteremtése, melynek elérése nem kis kihívás. Ezért is lenne érdemes ennek az oktatását minél kisebb korban elkezdeni.

Általános iskola

8. ábra¹¹

Általános iskolai nevelés és oktatás*								
Tanév	Iskola – feladatellátási hely	Tanuló	Ebből a nappali oktatásban	Osztályok a nappali oktatásban	Pedagógus	Osztályterem	Egy osztályra jutó tanuló	Egy pedagógusra jutó tanuló
1990/1991	3 723	1 177 612	1 166 076	52 135	96 547	49 842	22	12
1991/1992	3 820	1 124 098	1 112 374	51 872	95 293	50 405	21	12
1992/1993	3 901	1 082 671	1 071 727	51 763	94 757	50 979	21	11
1993/1994	3 962	1 041 007	1 032 025	50 910	95 532	51 364	20	11
1994/1995	4 010	1 008 267	1 001 709	50 826	95 806	51 957	20	11
1995/1996	4 006	992 766	987 561	49 693	92 747	51 892	20	11
1996/1997	3 965	980 522	976 423	48 836	89 450	51 533	20	11
1997/1998	3 952	976 566	973 401	48 880	88 948	51 944	20	11
1998/1999	3 931	976 342	973 326	49 161	89 724	52 489	20	11
1999/2000	3 897	972 901	969 755	48 673	89 361	52 526	20	11
2000/2001 ^{a)}	3 875	960 790	957 850	47 845	89 750	43 500	20	11
2001/2002	3 852	947 037	944 244	47 682	90 294	43 195	20	10
2002/2003	3 793	933 171	930 386	46 539	89 035	42 603	20	10
2003/2004	3 748	912 959	909 769	45 774	89 784	42 051	20	10
2004/2005	3 690	890 551	887 785	44 883	87 116	41 581	20	10
2005/2006	3 614	861 858	859 315	43 475	85 469	40 980	20	10

A gazdasági élet szabályait logikus, könnyen érthető rendszerben összefoglalva, jól felépített modell segítségével át lehet adni már általános iskolás kortól kezdve, természetesen az etikus üzleti magatartást alapul véve. Ezeket az elveket, szabályokat betartva lehet érvényesülni, a vállalkozáshoz szükséges képességeket kifejteni, sikereket elérni - ehhez nem kell ügyeskedni, csalni. Így a későbbi gazdasági morált is ez határozhatja meg. Mint ahogyan az iskolai életnek is megvannak a maga szabályai, a gazdaságnak, a vállalkozásnak, egyszóval az üzleti életnek is. Az ezzel a szemléletmóddal felnövő legszegényebb családból származó gyermek érdeklődése is megélnéülhet a gazdasági élet iránt, mert ugyanolyan esélyeket kap az ismeretek megszerzésére és a tanultakat jól felhasználva könnyebben sikeres lehet az életben.

¹¹ http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/tab11_02_06_04.html

Letöltés ideje: 2007. augusztus 10.

A tananyagnak az életkori sajátosságok figyelembevételével, a napjainkban mindenkit körülvevő gazdasági jelenségekre kellene épülnie, gyakorlati kérdésekre és problémákra összpontosítania. Mindez a gyerekek nyelvén fogalmazva, sok-sok rajzzal, ábrával, fotóval támogatva hatékonyan segítené elő, hogy általános fogalmakkal ismerkedjenek és megszokják, hogy a pénzről aktívan véleményt alkossanak.

Majd felsőbb osztályokban a megszerzett tudást elmélyítve, már részletesen lehetne a külön fejezeteket tanítani. Csak míg alsó tagozatban ezt rajzokkal és mesés úton sajátíthatnák el a gyerekek, itt a gyakorlatra is hangsúlyt kellene helyezni. Tanulmányút a bankba, a postára, próbálkozások az osztálypénz kezelésére, hogy a gyerekek szokják a pénzzel való bánásmódot és az alapvető kifejezéseket. Az iskolákban fontos lenne továbbá bemutatni a gyermekeknek a hazai példákat, sikertörténeteket. Már elkészültek ilyen tananyagok, viszont nem jut el egységesen minden iskolába.

A hazai pénzüintézetek közül alig találni olyan pénzüintézetet, amelyik az osztálypénz témakörével foglalkozna érdemben és nemcsak egyszerű folyószámlaként kezelné. Az osztályfőnökökről ez egy igen komoly terhet vehetne le. Így a bankok is jól járhatnának, új szolgáltatásokat vezethetnének be, jól járnának az osztályfőnökök is, hiszen nem kellene egy-egy lelkes szülőnek bankszámlát nyitni a gyerekeknek a saját nevében, hogy a pénz legalább a bankban legyen, és ne dobozba gyűjtsék. A gyerekek számára jelentené ez a megoldás a legnagyobb előnyt, hiszen nincs az a rossz gyerek, aki ne maradna csöndben és ne figyelne, ha arról van szó, hogy hogyan lehet pénzből még több pénzt csinálni.

Ha ezt a gyerekekkel nemcsak papíron számoltatnák ki, hanem a valóságban is látnák mi történik az osztálypénzükkel, akkor ez sokkal hatékonyabban ragadná meg a figyelmüket.

Most végezzünk el egy olyan számítást, mely szerint minden gyermek csak 1000 Ft osztálypénzt fizet havonta; ez – a 2005/2006-os évre számolva, az általános iskolások létszámának felével kalkulálva (hiszen csak egy bizonyos életkor után gyűjtik általában az osztálypénzt), valamint a banki költségek figyelembe vételét most elhanyagolva - a következő eredményeket hozza:

Nappali általános iskolások fele (felső tagozatosok):

$$859.315 : 2 = 429.657,5 \text{ Ft}$$

Tanuló létszám szorozva az osztálypénzzel

$$429.657,5 * 1000 = 429.657.500 \text{ Ft / hónap}$$

Azaz négyszázhuszonkilencmillió-hatszázötvenhétezer-ötszáz forint, havonta.

Ha ezt kiszámoljuk a 2005/2006-os középiskolás diákokra is:

Tanuló létszám szorozva osztálypénzzel

$$441.218 * 1000 = 441.218.000 \text{ Ft / hónap}$$

Az négyszáznegyvenegymillió-kétszáztizennyolcezer forint.

Ha összeadjuk a 2005/2006-os általános iskolások felére számított és az ugyanez évi középiskolások havi osztálypénz befizetéseit:

Általános iskolások havi osztálypénze plusz középiskolások havi osztálypénze:

$$429.657.500 + 441.218.000 = 870.875.500 \text{ Ft / hónap}$$

Nyolcszázhetvenmillió-nyolcszázhetvenötezer-ötszáz forint.

Mindezt a tanítási időre számítva, ami 9 hónap:

$$870.875.500 \text{ szorozva } 9 = \mathbf{7.837.879.500 \text{ Ft / tanév}}$$

HÉTMILLIÁRD-NYOLCSZÁZHARMINCHÉTMILLIÓ-

NYOLCSZÁZHETVENKILENCEZER-ÖTSZÁZ Forint / tanév

Ez csak még egy indok annak alátámasztására, hogy miért is lenne érdemes foglalkozni az osztálypénzzel a gazdasági ismeretek szemléltetése mellett

Középiskola

9. ábra¹²

Középiskolai nevelés és oktatás*								
Tanév	Képzési hely – feladatellátási hely	Tanuló	Ebből a nappali oktatásban	Osztályok a nappali oktatásban	Pedagógus	Osztályterem	Egy osztályra jutó tanuló	Egy pedagógusra jutó tanuló
1990/1991	834	360 034	291 872	9 445	22 902	8 683	31	16
1991/1992	905	379 316	313 112	10 069	24 017	9 215	31	16
1992/1993	969	400 333	330 030	10 614	25 273	9 811	31	16
1993/1994	1 016	418 886	342 551	10 976	26 821	10 331	31	16
1994/1995	1 053	437 126	355 922	11 380	27 936	10 818	31	16
1995/1996	1 118	448 509	372 618	11 954	28 684	11 554	31	16
1996/1997	1 184	462 170	387 517	12 470	29 462	12 119	31	16
1997/1998	1 207	474 642	396 350	12 882	30 280	12 472	31	16
1998/1999	1 269	491 061	406 199	13 310	31 353	12 883	31	16
1999/2000	1 295	505 323	416 861	13 735	32 317	13 401	30	16
2000/2001 ^{a)}	1 445	509 500	417 800	17 825	34 500	13 780	23	15
2001/2002	1 576	516 120	420 889	15 283	36 295	14 158	28	14
2002/2003	1 601	519 473	426 301	15 308	37 083	14 378	28	14
2003/2004	1 622	531 391	438 069	15 910	38 479	14 843	28	14
2004/2005	1 652	528 989	438 668	16 051	38 572	14 905	27	14
2005/2006	1 692	531 168	441 218	16 127	39 084	15 334	27	14

A középiskolai, azon belül is a gimnáziumi oktatás igen erőteljesen tantárgy-centrikus, teljesítményorientált, érettségire koncentráló és rendkívül pedagógusfüggő. Egy olyan meglehetősen gyakorlatias terület, mint a gazdasági kultúra beiktatása, igen nehezen kap teret, annak ellenére, hogy a közeljövőben ez a terület nagyon fontossá válik. A több mint 441 ezer középiskolás körülbelül 45%-a gimnáziumban, 55%-a szakközépiskolában tanul. A gimnáziumi tanulók döntő többsége nem tanul gazdasági tárgyakat a négy év alatt, így ők, ha az iskola nem fordít erre külön figyelmet, vagy saját egyéni érdeklődési körük és/vagy szüleik nem erre terelik őket, akkor nem rendelkeznek majd az alapvető gazdasági ismeretekkel.

Az Oktatási Minisztérium felismerte a gazdasági ismeretek oktatásának fontosságát és a kompetencia program keretein belül be is került a Nemzeti Alaptantervbe.

¹² http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/tab11_02_06_06.html

Letöltés ideje: 2007. augusztus 10.

A természettudományi tárgyakban is ismertetni lehet, hogy olyan világban élünk, aminek az erőforrásai, energiahordozói végesek. Már ennek a ténynek a megértetése, felismerése akár kis kortól, komoly gazdasági szemléletet adhat. A biológiai, kémiai, fizikai, informatikai ismeretek ilyen megközelítésű közvetítése azonban nemcsak a gazdálkodási szemléletet alapozza meg, hanem gazdaságetikai gondolkodást is, annak belátását, hogy nem minden a hatékonyság, a növekedés, ennél fontosabb szempont a javakkal való ésszerű bánásmód, az önkorlátozás. A földrajzot is ki lehet szélesíteni azzal, hogy nemcsak a nyersanyagokat tanítanák, hanem az alternatív helyettesítési lehetőségeket is, amelyek környezetbarát megoldások.

Történelmet úgy is lehet tanítani, hogy a tanár érzékelteti az adott eseményben, folyamatban milyen erősen van jelen a gazdasági érdek. A különböző korokban a törzsek, államok, nagyhatalmak miképpen használták fel a rendelkezésre álló gazdasági eszközöket, forrásokat.

A mindennapi történések megértését szolgáló tananyagokat ki lehet egészíteni gazdasági lapokkal, honlapokkal. Szintén nem lehet nélkülözni a gazdasági folyamatok bemutatását az adózástól, a személyes jövedelem felhasználáson át a fogyasztás kultúrájáig.

Az iskola helyi tantervében végig kell gondolni azt, hogy a különböző tantárgyak pedagógusai miként tudják megjeleníteni a gazdálkodással kapcsolatos ismereteket, hogyan lehet fejleszteni a gazdasági kultúra szempontjából fontos készségeket a gyerekekben.

Nagyon fontos lenne továbbá felkészíteni erre a témára a leendő és a már tanító tanárokat, bevezetni őket ebbe a számukra sok szempontból esetleg idegennek tűnő világba. Előrelépést jelentene, ha pályázati eszközökkel is támogatná az állam - kormányzattól függetlenül - olyan korszerű, a hazai viszonyokhoz illeszkedő, gazdaságról szóló tankönyvek megjelentetésével, amelyek közelebb vinnék a pedagógust és a diákot is a gazdaság világához.

Ez a gyakorlati tudás nemcsak a gyerekeknek, valamint környezetüknek fontos, hanem a Magyar Állam elemi érdeke is, hiszen hosszú távon ezzel tudná a felzárkózást

a legjelentősebben elősegíteni és az ország versenyképességét erősíteni a jövőben. Hiszen hazánk egyik legnagyobb piacképessége a szellemi tőkében rejlik.

A középiskolai évek lehetőséget teremtenek arra, hogy a diákok megtanuljanak minden fontos és nélkülözhetetlen dolgot, mire az iskolából kilépnek. Itt már rendesen ki lehetne, és ki kellene próbálni a különböző befektetéseket, meg kellene értetni a tanulókkal, mi is a különbség közöttük. Erre remek lehetőséget kínál az osztálypénz kezelése. Hiszen azt gyűjteni kell, pontos adminisztrációt kíván, ezek után be lehet fektetni, figyelni kell rá és gondosan, körültekintően foglalkozni kell vele. Az egyén a sajátjának is érzi, de közösségi szinten elég nagy lehet a mértéke, hogy befektethető legyen. Így nemcsak számolások alapján értik meg a diákok, mi mennyit kamatozik, mi a kamatláb, mi a hozam, a kockázat és mi a különbség a kötvény és az állampapír között.

A tananyagnak korcsoportonként megfelelően kellene évről-évre másba fektetni az osztálypénzt.

Felsőfokú oktatás

10. Ábra a felsőfokú oktatásban résztvevők adatait mutatja be:¹³

10. ábra

Felsőfokú oktatás*										
Tanév	Intézmény	Oktató	Hallgatók száma	Ebből						
				felsőfokú alapképzés	felsőfokú szakképzés	egyetemi szintű oktatás	főiskolai szintű oktatás	szakirányú továbbképzés	doktori (PhD-, DLA-) képzés	
1990/1991	77	17 302	108 376	-	..	47 498	54 889	5 989	..	
1991/1992	77	17 477	114 690	-	..	51 308	55 771	7 611	..	
1992/1993	91	17 743	125 874	-	..	53 995	63 465	8 414	..	
1993/1994	91	18 687	144 560	-	..	58 347	75 609	9 077	1 527	
1994/1995	91	19 103	169 940	-	..	66 306	88 354	12 803	2 477	
1995/1996	90	18 098	195 586	-	..	70 153	109 412	12 565	3 456	
1996/1997	89	19 329	215 115	-	..	81 662	117 370	12 353	3 730	
1997/1998	90	19 716	254 693	-	..	90 842	142 815	17 031	4 005	
1998/1999	89	21 323	279 397	-	819	103 193	155 122	15 999	4 264	
1999/2000	89	21 249	305 702	-	2 153	107 794	171 203	20 250	4 302	
2000/2001	62	22 873	327 289	-	3 464	113 513	181 527	22 033	6 752	
2001/2002	65	22 863	349 301	-	4 475	117 947	195 291	24 558	7 030	
2002/2003	66	23 151	381 560	-	6 128	124 606	216 581	26 815	7 430	
2003/2004	68	23 288	409 075	-	7 219	133 274	233 673	27 074	7 835	
2004/2005	69	23 787	421 520	..	9 122	138 169	240 297	25 991	7 941	
2005/2006	71	23 188	424 161	15 110	10 498	138 994	226 528	25 066	7 965	

Már a középiskola utolsó évében fel kellene készíteni a diákokat az egyetemi életre, arra, hogy ott egy merőben más oktatási forma vár rájuk. Be kellene nekik mutatni az arra az életciklusra jellemző sajátosságokat. A különböző szállás lehetőségeket a kollégiumtól az albérletig, valamint az ehhez kapcsolódó összes fontos tudnivalót. Erre azért van szükség, hogy fel legyenek készülve pl. a rezsiköltségre, tudják, hogyan kell esetleg egy albérleti szerződést megkötni, mi után kell adózni és mi után vehető igénybe adókedvezmény. Milyen kedvezmények, pluszjuttatások, támogatások, pályázatok vannak, amíg valaki tanul. Fontos még tudni azt is, hogy milyen hitelek állnak esetlegesen rendelkezésére a diákok során, ezek feltételeinek illetve lényeges részeinek ismerete komoly előnyt jelenthet. Megismertethető lenne az is, hogy a jövőben keletkezett megtakarításai számára milyen alapvető lehetőségei vannak - minden alapvető fontos tudnivalót át lehetne tehát adni, hiszen ez nemcsak azok

¹³ http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/tab1_02_06_07.html

Letöltés ideje: 2007. augusztus 10.

számára hasznos, akik felsőoktatásban kívánják folytatni életútjukat, hanem azok számára is, akik dolgozni kezdenek a középiskola után. Így az esetleges buktatókat nem a saját kárukon tapasztalják meg.

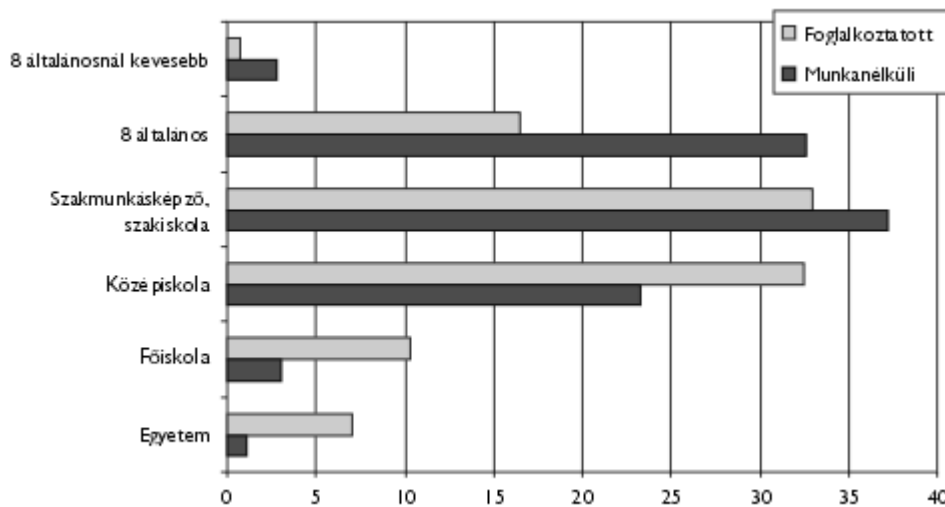
Emellett a felsőoktatási képzést is megkönnyíti és hatékonyabbá is teszi mind a tanárok, mind a tanulók számára az, ha tisztában vannak az alapvető gazdasági fogalmakkal. Ha már általános iskolától kezdve folyamatosan megismerik a megtakarítás és befektetés fogalmát, látták az osztálypénzen és a kidolgozott tananyagon keresztül, hogy hogyan is viselkedhet a pénz, remélhetőleg maguk is kedvet kapnak ennek követésére.

A mai diákok többsége ezeket a lehetőségeket nem ismeri, vagy nem foglalkozik velük. Ezen is lehetne változtatni az alapfokú gazdasági oktatás általános bevezetésével. Így akár a szülőktől kapott zsebpénz, vagy a diákmunkákból származó jövedelem egy része is befektetésre kerülne. Ennek előnye többek közt, hogy az első dolgozó évekre már némi magán megtakarítással rendelkeznének. Ez fontos lépés lehetne az anyagi függetlenség felé.

Első dolgozó évek

11. Ábra 2001-ben a foglalkoztatottak és munkanélküliek iskolai végzettség szerinti százalékos megoszlása.¹⁴

11. ábra

Az első dolgozó évek során jön rá az ember, hogy nem is olyan könnyű felnőttnek lenni. Nemcsak szabadság, de sokkal több felelősség is járul az ezt megelőző tanulóévek mellé.

Aki például elköltözik a szüleitől, számára a felismerés, hogy a pénz gondos beosztást és megtakarítást követel, nem ritkán megrázó élményt jelent. Rá kell jönnie, hogy az anyagi jellegű célok megvalósítása is komoly előrelátást és önfegyelmet kíván. Itt kellene kialakulnia annak, hogy a fizetésből történő megtakarítás szokássá váljon. Illetve meg kell küzdenie a reklámok ostromló, olykor megtévesztő hadával (ha kimaradt a gazdasági oktatásból és a szülei sem magyarázták el neki az esetleges

¹⁴ Forrás: Magyar statisztikai évkönyv 2001, KSH Letöltés ideje: 2007. május 11.

buktatókat, akkor ezt is be kell pótolnia, amit jó esetben segítséggel tesz, vagy saját tapasztalatai következtében jön rá ezekre a problémákra).

Aki pedig alapszintű gazdasági képzésben vesz részt, ennyi idős korára már tudja, hogy hogyan is kell a pénzzel bánni, mire kell figyelni és miként kell megtakarítani. A megtakarítását hogyan ossza fel és hogyan kezelje azt. A középiskolai évek végére már tisztában lesz ezekkel a pénzügyi lehetőségekkel és természetesen a számára legkedvezőbbben használja ki ezeket. Pl.: nemcsak egy adatot (például: a havi törlesztő részletet) veszi majd figyelembe egy esetleges hitelfelvétel során. Tudni fogja, hogy milyen hitelek kedvezőek a számára és remélhetőleg indokolatlanul és meggondolatlanul nem fog hitelt felvenni. Így hosszú távon a háztartási szektor jelenlegi gazdasági helyzete, mely szerint a hitelállománya jóval magasabb, mint a megtakarítások összege, közelebb kerülhet az optimális helyzethez.

.

Aktív felnőtt kor

Ez az életszakasz körülbelül az első dolgozó évek végétől a nyugdíjas évek eléréséig tart. Sok-sok változás történhet és történik is ebben az időszakban. Az elején még a saját biztos egzisztencia megteremtése a cél. Ez a korosztály az, amelyik napjainkban rendelkezik, vagy rendelkezhet magán - megtakarítással, esetleg cégeket vezet, azoknak az esetleges megtakarításaiért is felelnek. Magyarország versenyképességének kulcsfontosságú szereplőiről van szó, mégis kevesen foglalkoznak aktívan, körültekintően közülük a megtakarítások optimális felhasználásával. Van egy szegmense ennek a korosztálynak, akik komoly munkát és sok-sok energiát befektetve szakértők lettek ebben a témakörben, de ez mégis elenyésző százaléka az aktív felnőtt korban lévőknek. Tekintve, hogy az ország magán megtakarításainak nagy része az ő kezükben összpontosul, ezért komoly figyelmet kellene fordítani ismereteiknek a kiegészítésére, bővítésére. Itt írhatnák a munkahelyi oktatásról, a táv- és levelező képzésről, az e-learningről, de ezeknek a bemutatása nem témája ennek a dolgozatnak.

Amit viszont fontosnak tartok itt megemlíteni, hogy az általános iskolától elkezdve a középiskoláig a szülők nyomon követik, mit is tanul a gyermekük. Mint ahogy sokan gyermekük kérésére vásárolnak otthonra számítógépet és köttetik be az internetet, majd később ők is használni kezdik. Ugyanígy a fordított szocializáció által sok szülő elmélyítheti, illetve kiegészítheti pénzügyi tudását, ha segít gyermekének pl.: a házi feladat megoldásában. Ez nemcsak hosszú távon segíthetné elő a gazdasági ismeretek elterjedését, hanem már rövidtávon is lehetnek eredményei. Hiszen ha az oktatást kiterjesztik az egész országra, a legkisebb faluban tanulók is haza viszik a pénzügyi tudást: ezzel a szülők, nagyszülők hasznos információt kaphatnak. Jó néhány, a közelmúltban történt eseményre, újításra hívhatják fel a figyelmüket. Ennek már azonnal érezhető pozitív hatása lehet, többek között: az otthon tartott pénz visszakerülne a pénzügyi körforgásba, ami gazdaság-fellendítő hatású.

A Junior Achievement egyik munkatársa számolt be egy salgótarjáni iskolában történt esetről, amikor a gyerekek a munka témakörhöz értek, akkor csodálkoztak rá többen, hogy egy szokványos család modell úgy néz ki, hogy az anyuka és az apuka eljár dolgozni. Ezen a településen magas a munkanélküliség, éppen ezért a gyerekeknek nem ez a természetes. Ebben az esetben a tanárnő több figyelmet fordított, hogy ezt jobban megértesse a gyerekekkel. Ami a szülőknek is segíthet rájöbbseni néhány dologra. Ami gazdasági, társadalmi és szociális gyarapodáshoz is vezethet.

Nyugdíjas évek

Akárcsak a nyugati országok, Magyarország is szembesül az öregedő társadalom tényével. A demográfiai folyamatok a várható havi nyugdíjak szintjét veszélyeztetik, miközben a gazdaságilag aktívan maradó populációra kettős terhet rónak. Egyrészt a folyó jövedelmeikből levont járulékok áttételesen egy nagy nyugdíjas tömeget finanszíroznak, másrészt ez alatt az idő alatt már fennáll számukra a kényszer, hogy előtakarékoskodjanak az önfinanszírozással összekapcsolt távlati célokra (gyermekek oktatására, a háztartás egészségügyi kiadásaira, nyugdíjra).

A mai generáció viszont tudatosan fel tud erre készülni az öngondoskodás révén már jó előre. Ha tudatosan felkészítik őket, akkor nem élik meg ezt a pluszt teherként és nem is éri őket meglepetésként, ha eljönnek nyugdíjas éveik.

A mostani fiataloknak már az első munkába lépés napján magánnyugdíj - pénztártagnak kell lenni valamilyen pénzügyintézetnél. Sokszor a pályakezdők erről sem elég tájékozottak, bár már több pénzügyintézet is szervez az iskolákban tájékoztató órákat, ahol természetesen, ha a diák akarja, meg is kötheti az adott pénzügyintézetnél a tagsági szerződését. De nem lenne sokkal célravezetőbb, ha ez egy jól megszervezett oktatási programként valósulna meg?

Az 50 év feletti lakosság megtakarítási rátája a statisztikák alapján folyamatosan csökken, tehát idáig kellene különböző megtakarítások segítségével gondoskodniuk nyugdíjas éveikről. Így el lehetne kerülni azt, hogy mind fogyasztási, mind életszínvonalbeli jelentős esés következzen be, valamint, hogy az addigi megtakarításaikat kelljen felélniük a mindennapok túléléséhez.

12. Ábra Nyugdíjak, nyugdíjszerű ellátások alakulást mutatja be.¹⁵

12. ábra

Nyugdíjak, nyugdíjszerű ellátások*						
Év	Az ellátásban részesülők		Az ellátásokra fordított kiadás		Egy ellátottra jutó	
	átlagos létszáma, ezer fő	a népesség százalékában	millárd Ft	a GDP százalékában	havi nominál összeg, Ft ^{a)}	ellátmány a nettó nominális átlagkereset százalékában
1990	2 520,2	24,3	202,1	9,7	6 683	66,1
1991	2 626,0	25,3	262,8	10,5	8 341	64,4
1992	2 750,8	26,5	321,8	10,9	9 747	62,4
1993	2 840,0	27,4	392,0	11,0	11 503	62,5
1994	2 971,7	28,7	498,4	11,4	13 977	59,7
1995	3 026,6	29,3	582,2	10,4	16 030	61,9
1996	3 081,7	29,9	669,8	9,7	18 113	59,3
1997	3 123,0	30,3	804,8	9,4	21 473	56,3
1998	3 157,0	30,8	989,0	9,8	26 105	57,8
1999	3 141,0	30,7	1 117,2	9,8	29 639	59,2
2000	3 103,0	30,4	1 228,5	9,3	32 986	59,1
2001	3 084,0	30,3	1 420,1	9,6	38 374	59,1
2002	3 070,0	30,2	1 696,3	10,1	44 446	57,3
2003	3 056,0	30,2	1 849,2	10,0	50 428	56,8
2004	3 041,0	30,1	2 052,7	10,2	56 244	60,0
2005	3 036,0	30,1	2 294,5	10,5	62 978	61,1

A táblázatból jól kivehető a növekedés, mint a nyugdíj ellátásban részesülők létszámában, mint az ellátásokra fordított kiadás mértékében. Ami egyre nagyobb terhet ró az állami költségvetésre, valamint társadalmi feszültségeket is generál.

¹⁵ http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/tab11_02_03_03.html

Letöltés ideje: 2007. augusztus 10.

Záró gondolatok:

Dolgozatom megírása során rá kellett jönnöm, hogy a világon, sok helyen felismerték már a gazdasági oktatás korai bevezetésének szükségességét a jövő nemzedékének neveléséhez.

Nemcsak a pénzügyi kultúra szintje emelkedik az egész társadalomra nézve, hanem változik a hozzáállás és gyakran már fiatal korban kiderülhetnek a gyermekek erősségei, amelyek a későbbi munkavállalás során nagyon hasznosnak bizonyulhatnak. És kiderülnek a gyengéik is, amin sokat tudnak az évek folyamán alakítani. Hiszen arról van szó, hogy bárki lehet pénzügyi tanácsadó, boltvezető, vállalkozó és az ehhez szükséges ismereteket egy néhány hetes tanfolyamon már meg is kaphatja. Viszont ezzel csak a konkrét ismereteket kapja meg. Nem egy szemléletmódot. A Junior Achievement Magyarország alapítvány által működtetett hazai programban a diákok nemcsak az ismereteket sajátítják el lépésről lépésre - ennél fontosabb, hogy nagyon jól látható fejlődésen mennek keresztül. Nemcsak megtanulják az anyagot, hanem az összefüggéseket is megértik. Majd a diákvállalkozásokon és egyéb valóság-hű programokban kamatoztatják is a megszerzett tudást. Végül leszűrik a tapasztalatokat. És valóság-hű eredményt kapnak, hiszen saját maguk próbálják ki, a saját személyiségük fejlődik ez által.

A gazdasági ismeretek oktatás általánossá válása a gyermekeknek megadná azt az esélyt, hogy ne csak bizonyos iskolák tanulói kapják meg ezeket az ismereteket, hanem általánosan az egész ország minden iskolájában tanuljanak. Így az üzleti pályától eltérő életterületre lépve is pontosan ismerjék a lehetőségeiket és azok gazdasági vonzatait.

Azért kellene a kormánzatnak támogatnia az alapszintű pénzügyi képzést, mert ez az a korosztály, akik tizenhat éves korukig tankötelesek, és ha nem is tanulnak tovább, mégis szükségük lesz a mindennapi életben való eligazodáshoz egyes pénzügyi fogalmak pontos ismeretére. Ez azért is lenne előnyös, mert a tankötelezettség az egész

országra vonatkozik, esélyegyenlőség - teremtő képessége van és az elmaradott országrészek felzárkózását is elősegítheti.

Emellett a gazdasági oktatásának, emelne a gazdasági kultúra szintjét, ami hozzájárul egy tisztességes és etikus üzleti társadalom megvalósulásához.

Köszönöm szépen a sok segítséget, amit dolgozatom megírásakor kaptam a Budapesti Értéktőzsde munkatársaitól. Köszönöm továbbá a szakkönyvtárak türelmes dolgozóinak a pontos tájékoztatásokat, a Központi Statisztikai Hivatal időben érkező segítségét. A Junior Achievement lelkes munkatársainak a sok anyagot és személyesen nyújtott segítséget, amit látogatásom során kaptam egy-két programjuk megismerésével. És a Magyar Nemzeti Bank látogatóközpontjának az iránymutatást.

Felhasznált irodalom:

- Dr. Burkáné Szolnoki Ágnes (2004) Gazdálkodási alapismeretek.
Képzőművészeti Kiadó
- Dancsó Ilona (2000) Környezetvédelem
Junior Achievement Magyarország Alapítvány
- Faluvégi Balázs (2005) Befektetési ismeretek
Junior Achievement Magyarország Alapítvány
- Jónás Gyöngyi (2003) Public Relations
Junior Achievement Magyarország Alapítvány
- Juhászné Janik Bea- Lányiné dr. Garai Katalin- Merényi Zsuzsa- Szomor Tamás
adaptálta (1993) Alkalmazott közgazdaságtan
Junior Achievement Magyarország Alapítvány
- Kostolany André (2002) Kedvenc történeteim a pénzről. Alcím: Hasznos ötletek
befektetőknek és spekulánsoknak.
Perfect Gazdasági Tanácsadó, Oktató és Kiadó Részvénytársaság
- Kostolany André (2000) Tőzsdepszichológia Alcím: Kávéházi előadások.
Perfect Gazdasági Tanácsadó, Oktató és Kiadó Részvénytársaság
- Merényi Zsuzsa (2004) Karrier ABC
Junior Achievement Magyarország Alapítvány
- Rabb Szabolcs (2002) Karriertervezés önmenedzselés
Junior Achievement Magyarország Alapítvány
- Szabó Roland (2006) Állások és elvárások
Junior Achievement Magyarország Alapítvány
- Szomor Tamás (2002) Üzleti terv
Junior Achievement Magyarország Alapítvány
- Dr. Tomori Erika (2004) Értékpapírjog.
Reprográf Nyomdaipari KFT.

¹⁶Felhasznált internetes források:

www.bet.hu

www.nyse.com

www.ongondoskodas.hu

www.mnb.hu

<http://www.young-enterprise.org.uk/pub/>

<http://www.ejam.hu/>

<http://www.om.hu>

www.ksh.hu

¹⁶ Pontos hivatkozás: mindig az aktuális lábjegyzetben

Ábrák jegyzéke

¹⁷Képek a Junior Achivement programban résztvevő általános iskolások életéből.

A képen a Húsvéti Vásárra a gyerekek által készített plakátot láthatjuk.

¹⁷ A képek én (Gera Andrea) készítettem 2008 március 08-án a Junior Achivement jóvoltából. Annus Melinda közreműködésével.

A tanárnő (Machánné Tatár Rita) megkéri a diákjait, számoljanak be a Húsvéti Vásáron elért eredményeikről.

A gyerek között összehangolt feladatmegosztás van. Külön van pénzügyi igazgató, termelési igazgató, marketing és reklámigazgató. Akik sorban beszámolnak elért eredményeikről.

Ezen a képen a diákok már elkezdtek a következő (Hídi-vásár) szervezését.

Interjú Csák Gáborral az Erste Bank Befektetési Zrt. Brókerével.

Először is szeretném megköszönni, hogy szoros időbeosztása mellett időt szakított rám.

Mesélne néhány szóban a munkájáról?

Erste Befektetési Zrt. lakossági és vállalati ügyfelek részlegén dolgozom. A klasszikus brókert testesítem meg. Egyrészt ügyfél akvizícióval foglalkozom, másrészt lakossági tanácsadással és ez teszi ki munkám nagy részét, meglévő ügyfélkörömet tájékoztatom az eseményekről, felhívom a figyelmüket egy-egy kínálkozó befektetési lehetőségre, természetesen mindig figyelembe véve az ügyfél kockázatvállalási képességét. Elsősorban tőzsde, befektetési alap, deviza kereskedelem a fő profilom.

Ön, mint bróker elég sok emberrel tart kapcsolatot, tehát megfelelő rálátása van az emberek pénzügyi ismereteire? Mik a tapasztalatai?

Erről elég hosszan tudnék beszélni... az emberek pénzügyi ismereteiket tekintve elég vegyes a kép. Leginkább 3 kategóriába tudnám sorolni:

- Vannak, akik rendelkeznek ismeretekkel, van rálátása a dolgokra.
- A legtöbben csak homályos ismeretekkel rendelkeznek. Minimális a rálátásuk és keverednek a fogalmak. Ilyenkor természetesen informáljuk őket és segítjük az eligazodásukat.
- Harmadik csoport: akik nem rendelkeznek tőkepiaci ismeretekkel, de rájöttek a tőzsdében rejlő lehetőségekre. Ők azok, akik a legtöbb segítséget kérik tőlem és munkatársaimtól és mi minden segítséget meg is adunk nekik.

Hogyan vélekedik arról, ha gazdasági ismereteket is oktatnának az általános és a középiskolákban?

Mindenképpen szükségesnek és hasznosnak tartanám. De véleményem szerint a gyakorlatra kellene helyezni a hangsúlyt. Magyarország történelmi okokból kimaradt a gazdasági ismeretek hétköznapi kultúrába ágyazásából.

Úgy gondolom az oktatási tanterv kidolgozóinak a gazdasági szereplőkkel együttműködve kellene tervet létrehozniuk, hiszen az egyik fél tökéletesen tisztában van az oktatási módszerekkel, keretekkel... a másik fél pedig a gazdaság követelményeivel, kihívásaival. Természetesen a jelenleg is hasonló tevékenységet végző civilszervezetek közreműködésével.

És így azt az alapvető 10-15 dolgot már nagyon korán el lehetne kezdeni oktatni, ami az élet bármely területén, bármilyen munkát is folytató embernek hasznos. Például az adósságcsapda elkerülése, pénzügyi tervezés és sok más hasznos ismeretet. Hozzájárulhat, ahhoz hogy az emberek reálisan fel tudják mérni az adott helyzetüket és arra reális megoldásokat találjanak. Hiszen legyen valaki kiváló művész vagy természettudós... a legalapvetőbb gazdasági ismeretekkel neki is rendelkezni kell.

Az Ön megítélése szerint milyen hatása lenne, ha bevezetnék a gazdasági ismeretek oktatását az általános és középiskolákba? Mi lenne a következménye a pénzügyi ismeretek oktatásának a hosszú távú gazdasági, illetve társadalmi fejlődésben?

Ha most elkezdenék, akkor 5-15 év múlva éreztetné a hatását. Pozitív hatása lenne hosszútávon mind az egyénnek, mind Magyarországnak. Viszont fontos lenne, hogy mindez politikától függetlenül történjen.

Ön szerint merre haladjon a pénzügyi ismeretek oktatása Magyarországon?

Legfontosabbnak azt tartanám, hogy általános legyen. Mert már vannak kezdeményezések iskolákban, de nem kiforrott, nem egységesített. Akik tudnak ezért tenni, tegyenek is és vállalják fel saját ügyként. Hiszen a gyermekeink/ leendő gyermekeink jövőjéről van szó.

Interjú Balás Károllyal a Junior Achievement végzett diákjával.

Kedves Károly, mesélnél pár szót magadról? (hány éves vagy, hova jársz suliba, hova jártál...)

20 éves vagyok, jelenleg a Budapesti Gazdasági Főiskola Nemzetközi Gazdálkodás szakának hallgatója. A középiskolát Egerben végeztem, a Neumann János Középiskola és Kollégium intézményében.

Te olyan iskolába jártál, ami részt vett a Junior Achievement programjában. Mesélnél erről? Milyen volt?

Két tanítási nyelvű angol osztályt végeztem, ahol angolul oktatták többek között a mikro- és makroökonómiát, illetve marketing tantárgyakat. Tanáraink mindig felhívták a figyelmünket a JAM által szervezett versenyekre, eseményekre.

El tudnál mesélni egy esetet, ami ebben a programban nagyon megtetszett, vagy egy konkrét történetet, ami kedves neked ezzel kapcsolatban?

Rengeteg kedves emlékekkel lettem gazdagabb a JAM programján keresztül. A legkedvesebb ezek közül az, hogy megismerkedtem egy olyan valakivel, aki a mai napig nagyon közel áll hozzám.

Leterhelő volt részt venni a programban? Vagy játékos módon könnyen és érthetően vezetett be az alapvető gazdasági, társadalmi ismeretekbe?

Talán volt néhány pillanat, mikor megterhelőnek éreztük, de azokon könnyen átlendültünk és utólag elmondhatom, hogy abszolút könnyed és szórakoztató volt minden program, amin részt vettem.

Segített neked az itt megtanult tudás a hétköznapi életben?

Természetesen, még a főiskolán is kamatoztatom az itt megtanultakat. Különböző szituációk viselkedés kultúráját is elsajátítottuk a JAM versenyei, táborai útján.

Véleményed szerint több iskolának kellene csatlakozni a Junior Achievement programhoz?

Feltétlenül, szerintem megéri, mert nemcsak alapvető szakmai tapasztalatot szolgáltatnak a versenyek, hanem megismerkedik a versenyző a versenytársaival, és ha eljutnak a JAM táborába, akkor életre szóló élményekben lehetnek részesek.

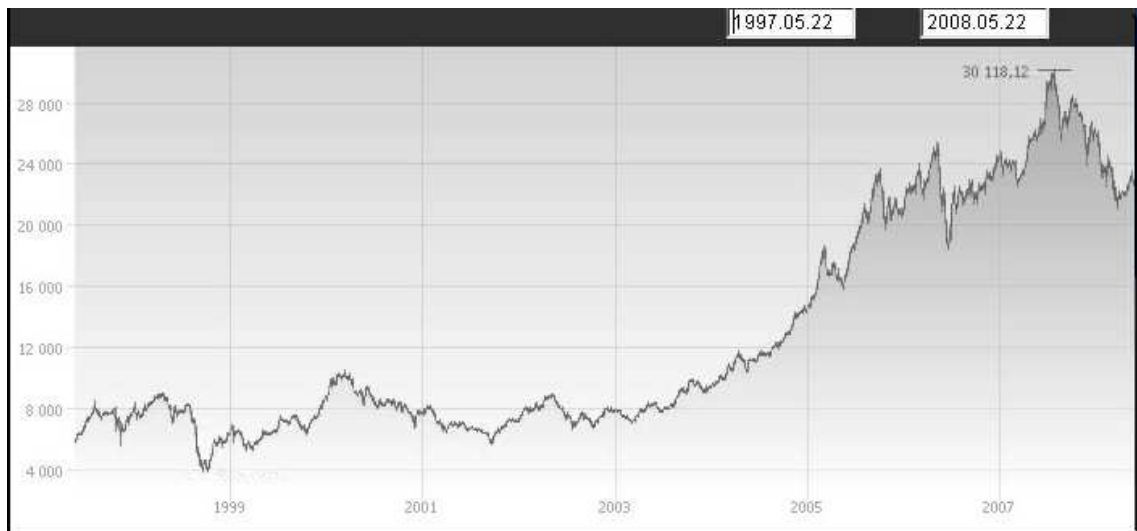
A háztartások pénzügyi vagyona és a vagyonváltozás összetevői.

A háztartások (S.14) pénzügyi vagyona és a vagyonváltozás összetevői				
	Megnevezés	Állományok		
		2006. dec.	2007. szept.	2007. dec.
Pénzügyi eszközök	21 627,0	22 952,2	23 577,4	
1 Készpénz és betétek	7 809,7	8 044,3	8 454,1	
1a Készpénz	1 813,8	1 902,6	2 034,3	
1b Betét, forint	5 155,5	5 224,2	5 478,1	
1c Betét, deviza	840,4	917,5	941,7	
2 Nem részvény értékpapírok és derivatívák	1 329,2	1 216,9	1 190,1	
2a Vállalatok értékpapírai	17,2	15,0	15,8	
2b Hitelintézetek értékpapírai	177,8	188,6	198,0	
2c Központi kormányzat értékpapírai	1 096,1	946,6	905,0	
2d Külföldi értékpapírok	36,9	65,2	69,9	
2e Egyéb szektorok értékpapírai és derivatívák	1,1	1,5	1,3	
3 Hitelek, kölcsönök	185,9	197,0	199,7	
4 Tulajdonosi részesedések	7 472,3	8 197,1	8 485,0	
4a Részvények, üzletrészek	5 626,7	5 934,7	6 107,0	
4aa Vállalati részesedések	5 378,1	5 650,9	5 825,0	
4ab Részesedések pénzügyi vállalatokban	197,5	226,8	224,6	
4ac Külföldi részesedések	51,1	57,1	57,5	
4b Befektetési jegyek	1 845,6	2 262,4	2 378,0	
5 Biztosítástechnikai tartalékok	3 888,2	4 461,0	4 594,8	
5a Életbiztosítási tartalék	1 265,3	1 437,0	1 480,3	
5b Nyugdíjpénztári tartalék	2 350,2	2 733,9	2 817,0	
5c Egyéb biztosítási tartalék	272,8	290,1	297,5	
6 Egyéb követelések	941,7	865,8	953,7	
6a Kereskedelmi hitelek	10,3	13,4	17,7	
6b Ki nem fizetett keresetek	331,4	310,1	315,5	
6c Egyéb	600,0	542,4	620,6	
Kötelezettségek	6 751,5	7 643,4	8 143,2	
7 Derivatívák	1,0	0,3	0,3	
8 Hitelek, kölcsönök	6 071,3	6 988,0	7 393,6	
8a Ingatlanhitel hitelintézetektől, forint	1 800,5	1 732,1	1 694,0	
8b Ingatlanhitel hitelintézetektől, deviza	914,0	1 281,8	1 460,1	
8c Fogyasztási és egyéb hitel hitelintézetektől, forint	944,0	999,4	985,2	
8d Fogyasztási és egyéb hitel hitelintézetektől, deviza	1 119,5	1 580,0	1 805,5	
8e Hitel egyéb pénzügyi közvetítőktől, forint	255,4	245,6	255,8	
8f Hitel egyéb pénzügyi közvetítőktől, deviza	924,8	1 043,3	1 091,0	
8g Hitel egyéb szektoroktól	113,2	105,9	102,2	
9 Egyéb tartozások	709,5	655,1	749,4	
Nettó pénzügyi vagyon	14 845,2	15 338,8	15 734,2	

¹⁸ http://www.mnb.hu/Engine.aspx?page=mnbhu_statiztikai_idosorok&ContentID=7751

14 ábra¹⁹

BUX index alakulása

Az ábrából jól kiolvasható, a növekedés mértéke, tendenciája és az is hogy a betétekhez képest mekkora növekedést ért el. (Például: 2003-ban 8000forint és 2005-ben már 16000 forint, tehát e két év között megduplázódott)

¹⁹ BUX index alakulása.(1997.05.22- től, 2008.05.22-ig) Forrás : www.bet.hu